

Metodika nastave likovne kulture: Učenje aktivacijom osjetila

Prša, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:215:318324>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
NASTAVNIČKI ODSJEK
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

DIPLOMSKI RAD
UČENJE AKTIVACIJOM OSJETILA

Marija Prša

Mentor: izv. prof. mr. art. Sonja Vuk

Zagreb, 2021.

SADRŽAJ

Sažetak

1. UVOD	5
2. TEORIJSKI DIO	
2.1 Osjetila	6
2.1.1 Aktivacija osjetila	6
2.2 Učenje	8
2.2.1 Stilovi učenja	9
2.2.2 Uloga učitelja u nastavi	10
2.2.3 Multisenzorno učenje	10
2.2.4 Multisenzorna nastava	11
2.2.4.1 Važnost slike	11
2.2.4.2 Važnost zvuka	12
2.2.4.3 Važnost pokreta	13
2.3 Povezanost emocija, osjetila i učenja	14
2.3.1 Emocionalna inteligencija	15
2.4 Nastava predmeta Likovna kultura	16
3. EMPIRIJSKI DIO	
3.1 Ciljevi istraživanja	18
3.2 Uzorak istraživanja	18
3.3 Metode i instrumenti istraživanja	18
3.4 Oblici rada i nastavne metode	19
3.5 Opis tijeka istraživanja	19
3.5.1 Prvi akcijski korak (prvi nastavni sat)	19
3.5.2 Drugi akcijski korak (drugi nastavni sat)	20
3.5.3 Treći akcijski korak (treći nastavni sat)	21
3.6 Rezultati i analiza istraživanja	22
3.6.1 Analiza rezultata upitnika	22
3.6.2 Analiza listića kojeg su učenici ispunjavali tijekom slušanja zvukova	34
3.6.3 Analiza listića kojeg su učenici ispunjavali pridruživanjem detalja i pojmova	35

3.6.4 Analiza prvog likovnog zadatka.....	37
3.6.5 Analiza listića kojeg su učenici ispunjavali tijekom aktivacije vida.....	44
3.6.6 Analiza drugog likovnog zadatka.....	45
3.6.7 Analiza radnog listića vrednovanja.....	49
3.6.8 Analiza listića kojeg su učenici ispunjavali tijekom aktivacije vida i pokreta.....	50
3.6.9 Analiza trećeg likovnog zadatka.....	51
3.6.10 Analiza ljestvice procjene na kraju trećeg sata.....	58
3.7 Rasprava o rezultatima istraživanja.....	59
4. ZAKLJUČAK.....	61
5. LITERATURA.....	62
5.1 Internetski izvori.....	63
6. PRILOZI.....	64
6.1 Radovi učenika.....	64
6.2 Upitnik.....	69
6.3 Pisana priprema za prvi sat.....	73
6.4 Pisana priprema za drugi sat.....	80
6.5 Pisana priprema za treći sat.....	89

Sažetak

Svrha ovog diplomskog rada bila je potaknuti i povezati učenikovo vizualno izražavanje s njegovim osjetilima i osjećajima. Nadalje, aktivacijom osjetila ukazano je kako nastavni predmet Likovne kulture učenicima omogućuje otkriti različite načine učenja, stvaranja i shvaćanja svijeta oko sebe.

Problem od kojeg je krenulo ovo istraživanje je ograničen spektar osjetila kojim se učenici koriste pri kreativnom izražavanju i spoznaji svijeta u kojem žive. Cilj ovog diplomskog rada bio je istražiti kako povećati učinkovitost usvajanja novog znanja aktivacijom osjetila te na koje se načine osjetila mogu aktivirati na nastavnom predmetu Likovne kulture.

Rezultatima ovog diplomskog istraživanja odgovoreno je na sljedeća istraživačka pitanja:

Kako iskustva o različitim vrstama učenja mogu utjecati na učenikovu motivaciju i učenje?

Na koji način aktivirati osjetila na nastavnom predmetu Likovne kulture?

Na koji način potaknuti cjelovito iskustvo učenja primjenom umjetničkih područja u nastavnom predmetu Likovne kulture?

Istraživanje je provedeno metodom akcijskog istraživanja u jednom petom razredu osnovne škole u trajanju od šest nastavnih sati za vrijeme *online* nastave Likovne kulture.

Poticanje osjeta učenicima je pomoglo pri usvajanju novih spoznaja i informacija o životu koje će im koristiti u njihovoj budućnosti. Rezultati pokazuju da je stimulacijom osjetila potaknuta kreativnost i kritičko mišljenje, a osvještavanjem osjetila razvila se mašta, empatija, razumijevanje svijeta i drugih.

Ključne riječi: aktivacija osjetila; likovna kultura; osjećaji; osjetila; učenje; vizualno izražavanje

1. UVOD

Predmet Likovna kultura u osnovnoj školi ne zauzima mjesto koje mu zapravo pripada iako učenicima omogućava kreativan razvoj bez kojega bi u velikoj mjeri bili zakinuti. Ni u kojem smislu nije manje vrijedan, makar ga često stavljaju na marginu kao usputan predmet u školi. Uz predmete Tjelesna i zdravstvena kultura, Glazbena kultura te druge predmete, ovaj predmet može upotpuniti cjeloviti individualni i društveni razvoj učenika.

Glavni problem od kojeg polazi diplomski rad *Učenje aktivacijom osjetila* jest ograničen spektar osjetila u nastavi kojim se učenici koriste pri kreativnom izražavanju i spoznaji svijeta.

Radom se istražilo na koji način se u nastavi predmeta Likovna kultura mogu potaknuti osjetila i time oblikovati cjelovito iskustvo učenja. Temom drugog ciklusa *Slika, pokret, zvuk i riječ* učenici su kroz svaki dvosat mogli istraživati suodnos umjetničkih područja i predmeta Glazbene kulture, Hrvatskoga jezika te Tjelesne i zdravstvene kulture. Koncept istraživanja temelji se na poticanju i povezivanju vizualnog izražavanja s osjetilima i osjećajima učenika. Teorijski dio diplomskog rada predstavlja istraživanje o osjetilima, kako ih aktivirati, što je to učenje i stilovi učenja, koja je uloga učitelja u nastavi, što je multisenzorno učenje i nastava te povezanost osjetila, učenja i emocija kao i emocionalna inteligencija. Zadnji dio teorijskog dijela diplomskog rada bavi se nastavom likovne kulture koja omogućuje poticanje osjetila u stvaralaštvu te interdisciplinarnošću.

U empirijskom dijelu diplomskog rada prikazano je istraživanje u nastavi likovne kulture, u petom razredu osnovne škole. Učenici su pomoću aktiviranja osjetila sluha, vida i pokreta, usvajali nastavni sadržaj i otkrivali različite načine učenja, stvaranja i shvaćanja svijeta oko sebe.

2. TEORIJSKI DIO

2.1 OSJETILA

Nemaju sva bića isti doživljaj svijeta. Različite vrste imaju različite osjetne sustave. Iako drugačiji, osjetni sustavi su razvijeni kako bi osigurali živim bićima prilagodbu okolini i preživljavanje. To su zapravo podražaji koji se živčanim sustavom prenose do mozga kako bi čovjek vidio boje, čuo zvukove, osjetio toplinu, itd. Osjetila su doživljaji koji nastaju kao produkt podražaja na osjetne organe.¹

Aristotel je rekao kako čovjek ima pet osjetila: vid, sluh, njuh, okus i dodir. Ipak, postoje i druga osjetila putem kojih čovjek dobiva informacije iz okoline. Primjerice, poznato je kako osjet dodira nastaje mehaničkim podražajem kože, no koža osim dodira, može primati i druge osjete. Oni uključuju osjet topline, hladnoće i boli. Osim toga, postoje i osjetila za ravnotežu te kinestetički osjeti – osjeti o položaju ili pokretu pojedinih dijelova tijela.²

2.1.1 Aktivacija osjetila

Od početka života, dijete upoznaje svijet i stječe iskustva osjetilnim istraživanjem svoga okruženja – gleda, opipava, sluša, miriše, istražuje ustima. Senzorna iskustva koja dijete proživljava dolaze u mozak koji ih obrađuje i tumači. Procesom aktivnog primanja i tumačenja senzoričkih informacija stvaraju se neuronske veze čime se oblikuje mozak djeteta. Kontinuiranom aktivacijom osjetila dijete u isto vrijeme uči regulirati senzorne podražaje i postaje sposobno za bolje korištenje osjetila.

Ne doživljava svaki čovjek osjetila jednako jer je svaki živčani sustav jedinstven. Tako neki ljudi uživaju u slušanju glasne glazbe, dok drugi ne.

Aktivacijom osjetila aktivira se čitav mozak, a time i novi načini učenja.³ Aktivacijom osjetila potiče se stanje aktivne pozornosti, povećava se učenička uspješnost i inteligencija. To dokazuju i eksperimenti koji su provedeni na životinjama. Naime, mačke, miševi i majmuni koji su odgajani u osjetilno bogatom

¹ Bratko, D., (2006) *Psihologija*, Udžbenik psihologije za gimnazije, Zagreb: PROFIL (60 str.)

² Bratko, D., (2006) *Psihologija*, Udžbenik psihologije za gimnazije, Zagreb: PROFIL (63 str.)

³ Posokhova, I. 2005. Važnost razvoja i poticanja osjetila, *Dijete, vrtić, obitelj*, Vol 11, No 41, str 9

okruženju razvili su veći stupanj inteligencije, imali veći i zdraviji mozak i živjeli su duže od onih životinja koje su odrasle u osjetilno slabijem okruženju.⁴

Iz navedenih eksperimenata se zaključuje ukoliko je okruženje u kojem se nalazimo bogato iskustvima koja mogu potaknuti naša osjetila, ljudi će bolje konstruirati ideje, koncepte, generalizacije koje će dati smisao i red životu svakog pojedinca.⁵

⁴ Baines, L. (2008) *A Teacher's Guide to Multisensory learning Improving Literacy by Engaging the Senses*, (23 str.) Association for Supervision and Curriculum Development

⁵ Baines, L. (2008) *A Teacher's Guide to Multisensory learning Improving Literacy by Engaging the Senses*, (13 str.) Association for Supervision and Curriculum Development

2.2 UČENJE

Većina učenika nije oduševljena učenjem jer ga povezuju s testovima i drugim provjerama znanja. Ipak, učenje je mnogo širi pojam od isključivog stjecanja znanja u školi jer počinje prije i traje nakon školskog obrazovanja.⁶ Naime, ljudi uče od samog rođenja. Uče puzati, hodati, govoriti. Tjelesnim, kognitivnim, emocionalnim i socijalnim razvojem uče se pravilno ponašati, čitati, pisati, plivati, voziti bicikl. Potom uče čega se treba bojati, kako izbjegavati opasnost te kako izražavati ljubav.

Gotovo su sva ljudska ponašanja podložna promjenama uslijed učenja. Prema definiciji, učenje je relativno trajna promjena ponašanja ili znanja koja je posljedica iskustva.⁷ Iskustvo je skup spoznaja zasnovanih najčešće na izazvanom, osjetilnom doživljaju.⁸

U *Rječniku hrvatskog jezika* iskustvo je definirano kao znanje stečeno praksom i izravnim doživljajem, poznavanje stvari, poznavanje vještina, ono što je naučeno životnom praksom, znanje koje se steklo ili uvećalo radom, pothvatom ili djelatnošću.⁹

John Dewey je, u svojoj knjizi *Experience and Education*, naveo kako nisu sva iskustva edukativna. Neka iskustva mogu krivo poučiti te samim time imati utjecaj na rast budućih iskustava. Zato nije dovoljno inzistirati na potrebi, već na kvaliteti iskustva jer kvaliteta daje temelje za buduća iskustva.¹⁰ Dewey smatra da edukatori trebaju gledati na učenje i poučavanje kao kontinuirani proces rekonstrukcije iskustava. Ukoliko razmišljaju unaprijed, edukatori mogu pretpostaviti kako će sva iskustva u sadašnjosti biti potencijal i imati utjecaj na buduća iskustva pojedinaca.¹¹

⁶ Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning, Learning Theories and Learning Styles in the Classroom*, (1 str.), Routledge

⁷ Bratko, D. (2006) *Psihologija*, (111 str.) Udžbenik psihologije za gimnazije, Zagreb: PROFIL

⁸ <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27924>

⁹ Anić, V. (1998) *Rječnik hrvatskog jezika*, (212 str.) Zagreb, Novi Liber

¹⁰ Dewey, J. (1938). *Experience and Education*, (21 – 31 str.) TOUCHSTONE with Kappa Delta Pi, New York

¹¹ Dewey, J. (1938). *Experience and Education*, (82 str.) TOUCHSTONE with Kappa Delta Pi, New York

2.2.1 Stilovi učenja

Ljudi uče na različite načine i odabiru svoj stil učenja koji im odgovara. Neke od definicija stilova učenja navode kako su to načini na koje pojedinac uči, načini na koji čovjek promišlja, misli, organizira informacije i demonstrira ono naučeno te odabire način za usvajanje znanja i vještina.¹²

Iz navedenih različitih definicija mogu se uočiti međusobne sličnosti. Stoga je stil učenja najpogodniji pristup usvajanja i učenja novih spoznaja kojeg pojedinac odabire. Tako pri učenju nekome više odgovara koristiti slike umjesto teksta ili pak nekome više odgovara rad u grupama u odnosu na individualni rad.¹³

Postoji više modela stilova učenja koji se razlikuju prema aspektima kognitivnih procesa.¹⁴ Jedan od najpoznatijih modela stilova učenja je Bandler-Grinderov koji je nastao kao rezultat istraživanja naziva *Neuro-Linguistic Programming (NLP)*. Istraživanjem je opisano kako komuniciramo i kako to utječe na naše učenje. Kroz godine i različite projekte, uključujući one koji su izvedeni bliskim promatranjem načina na koji komuniciramo, istraživanje je rezultiralo izlučivanjem tri stila učenja – vizualni, auditivni i kinestetički (tjelesni) stil učenja. Bez obzira što se svi ljudi koriste sa sva tri stila, svaki pojedinac se oslanja većinom na jedan od njih.¹⁵

Vizualni stil učenja koriste osobe koje najbolje uče gledanjem. Takve osobe pamte informacije koje su vizualne u obliku dijagrama, grafova, postera ili raznih video uradaka, stvaraju mentalne mape i modele prije formalnog učenja. Radije čitaju tekst, nego da ga slušaju, vole maštati i sanjariti.¹⁶ Kada opisuju neki događaj ili predmet, često koriste pokrete ruku, a pri prisjećanju neke informacije ili razmišljanju, imaju potrebu podignuti pogled.

Auditivni stil učenja koriste osobe koje najbolje uče slušanjem. Takve osobe imaju jako dobro auditivno sjećanje i uživaju u raspravama, predavanjima, slušanju priča i audio snimaka. Vole ponavljanja i sažetke. Kada se prisjećaju nečega, obično svoju glavu nagnu na stranu te pomiču oči u razini gledanja.¹⁷

Kinestetski (tjelesni) stil učenja koriste osobe koje najbolje uče izvodeći različite pokrete – kretnje. Dobro se prisjećaju događaja iz prošlosti koje povezuju s osjećajima ili fizičkim iskustvima. Uživaju u

¹² Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning, Learning Theories and Learning Styles in the Classroom*, (41 str.), Routledge

¹³ Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning, Learning Theories and Learning Styles in the Classroom*, (41 - 42 str.) Routledge

¹⁴ Jesnen, E. (2003). *Super-nastava nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*, (31 str.) Jastrebarsko Slap

¹⁵ Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning, Learning Theories and Learning Styles in the Classroom*, (44 - 45 str.) Routledge

¹⁶ Jesnen, E. (2003). *Super-nastava nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*, (35 str.) Jastrebarsko Slap

¹⁷ Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning, Learning Theories and Learning Styles in the Classroom*, (44 str.), Routledge

fizičkim aktivnostima, izletima, iskustvima koja dobivaju iz prve ruke te često dodiruju predmete u blizini. Takvim osobama teško je biti miran na mjestu pa zbog toga trebaju česte odmore u razrednim aktivnostima.¹⁸

2.2.2 Uloga učitelja u nastavi

Rezultati testova i kvizova stilova učenja učiteljima omogućuju uvid u stil svakog učenika. Na temelju tih informacija, učitelji mogu prilagoditi metode pomoću kojih bi se svakom pojedinom učeniku pomoglo pri učenju. Osim toga, to omogućuje učiteljima bolje razumijevanje kako će učenici reagirati u različitim situacijama pri učenju. Međutim, postoji i loša strana otkrivanja stilova učenja kod učenika, a to je odupiranje drugim stilovima kada to situacija u nastavi bude zahtijevala. Kako bi se takvo što izbjeglo, dobro je pri upoznavanju učenika s idejom stilova učenja napomenuti kako je potrebno raditi i učiti na različite načine u različitim situacijama.¹⁹

Učitelji trebaju biti svjesni da će nekim učenicima biti teško prilagoditi se i učiti na način na koji nisu navikli. Naposljetku, učenici u današnjim školama posjeduju različite vještine, talente i slabosti koje se razlikuju od prijašnjih generacija.²⁰ Zato je bitno osmisliti fleksibilan sat koji će omogućiti svim učenicima, bez obzira na njihov izraženi stil učenja, različite aktivnosti kroz iskustva slušanja, kretanja, čitanja i/ili pisanja.²¹

2.2.3 Multisenzorno učenje

Kada bi se pogledalo po učionicama, vidjelo bi se kako učitelji dominiraju u razredu frontalnim radom (Applebee, Langer, Nystrand & Gamoran, 2003; Cazden, 1995), a da pri tome ne postoji nijedna aktivnost kojom bi potaknuli osjetila učenika.²²

Tiha učionica gdje učenici rijetko kada progovaraju i samo vode bilješke suprotnost je od multisenzornog okruženja u kojem svakodnevno žive. Možda je nekada vrijedilo tako poučavati djecu, ali ne i u današnjem vremenu.²³

¹⁸ Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning, Learning Theories and Learning Styles in the Classroom*, (45 str.), Routledge

¹⁹ Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning, Learning Theories and Learning Styles in the Classroom*, (55 str.), Routledge

²⁰ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning Improving Literacy by Engaging the Senses*, (12 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

²¹ Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning, Learning Theories and Learning Styles in the Classroom*, (56 str.), Routledge

²² Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning Literacy by Engaging the Senses* (19 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

²³ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning Literacy by Engaging the Senses* (9 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

Nadalje, umjesto da se usredotoči kako učenje oblikovati da bude više relevantno, dugoročno i zanimljivo, ono na što većina današnjih škola i dalje stavlja naglasak jest dodjeljivanje i procjenjivanje učenja kroz testove novog nastavnog sadržaja. Učiteljima nije u interesu poučavati na tako ograničen način koji završava lošim rezultatima učenika.

Lawrence Baines (2008) tvrdi da će u budućnosti učitelji u nastavi imati dva velika izazova, a to su poticanje učeničkog zanimanja i njihovo postignuće. Multisenzorno učenje omogućuje prilagodljivu metodu za oba izazova. Naime, kada učenici u nastavi koriste više od jednog osjetila, njihovo učenje postaje aktivno i ono naučeno ostaje u pamćenju duže vrijeme. Pri multisenzornom poučavanju učitelj kroz aktivnosti koje potiču dodirne, vizualne, auditivne i mirisne podražaje učenika, nastoji ostvariti ciljeve nastave. Uzajamnom vezom između osjetilnog podražaja i razmišljanja multisenzorne tehnike se osnažuju.²⁴

Osmišljavanjem relevantnih i zanimljivih interakcija ne samo da će se povećati kapacitet učenja kod učenika, već će se to odraziti i na učenički razvoj. Multisenzorni podražaji povećavaju angažman, promiču dublje sudjelovanje i unaprjeđuju spoznaju kod učenika da učenje može i treba biti zabavno.²⁵

2.2.4 Multisenzorna nastava

Aktivacija različitih osjetila moguća je u okruženju u kojem se učenici svakodnevno nalaze – u svojim učionicama. Na kvalitetu učenja utječu razni faktori poput količine zvukova i vizualizacije te mogućnost slobodnog kretanja tijekom nastave.²⁶

2.2.4.1 Važnost slike

Vid je dominantno osjetilo putem kojega dobivamo većinu informacija iz okoline te služi kao primarni alat za orijentaciju pojedinca u svijetu. Brojnim istraživanjima dokazano je kako većina učenika u nastavi više preferira vizualne podražaje od auditivnih ili taktilnih.²⁷

Korištenjem ilustracija u nastavi učenicima se omogućuje razumijevanje i rješavanje problema u odnosu na isključivo tekstualnu informaciju. Što je koncept koji se treba naučiti apstraktniji, veća je potreba za primjerenim ilustracijama. Osim toga, istraživanja su pokazala kako učenici koji imaju poteškoće s

²⁴ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning Literacy by Engaging the Senses* (10 - 11 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

²⁵ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning Literacy by Engaging the Senses* (23 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

²⁶ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning Literacy by Engaging the Senses* (23 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

²⁷ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning Literacy by Engaging the Senses* (25 - 26 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

čitanjem, uz vizualna pomagala pri učenju, pokazuju bolje rezultate. Moglo bi se zaključiti kako je učenje učinkovitije i dugotrajnije ukoliko učitelji u nastavi koriste vizualne znakove.²⁸

2.2.4.2 Važnost zvuka

Ukoliko postoji velika buka u učionici, učenje neće biti moguće. Isto tako vrijedi i za ustrajnu tišinu koja izaziva dosadu i nezainteresiranost kod učenika.

Većina učitelja nije svjesna u kolikoj mjeri zvuk može utjecati na učenje. Najjači dokaz o zvuku je njegov utjecaj na ljudske emocije. Samo nekoliko glazbenih valova mogu potaknuti aktivno sudjelovanje i ponašanje učenika. Bunt (1994) je rekao „Kada se promjene dogode u našim životima, naše ideje i emocije se mogu simbolički artikulirati u glazbenim oblicima. Ne trebamo znati sve detalje tih ideja i osjećaja da bismo bili dirnuti od strane glazbe. Glazba može biti prenositelj zajedničkog značenja.”²⁹

Glazba koja ima moć univerzalnog jezika može prenijeti ono što je obično teško izraziti riječima jer se njome doživljava cjelokupno iskustvo.

Baines (2008) dalje nastavlja: „Nakon tišine, ono što je najbliže što može izraziti nešto neopisivo je glazba.” (Huxley, 1931., p.19.) Tvrdnja je istinita jer se uz glazbu aktiviraju dijelovi mozga za jezične sposobnosti, emocije i ritam te može znatno utjecati na stav i učenje pojedinca (Boxhill, 1985; Pinker 1997).³⁰

Uz obrazovnu i bihevioralnu korist kod pojedinaca, glazba ima i terapijsku vrijednost. Ona ima smirujuće efekte na pojedince te utječe na imunološki sustav na načine koji pomažu tijelu i umu da se oporave. Glazba ima nezamjenjivu ulogu u smirivanju djece, suočavanju s njihovom boli, patnjom i strahovima.³¹

²⁸ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning Literacy by Engaging the Senses* (29 - 33 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

²⁹ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning* (56 - 57 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

³⁰ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning* (59 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

³¹ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning* (62 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

2.2.4.3 Važnost pokreta

„Sjedni i šuti”, je metodologija koja je prisutna u nekim učionicama. Takav pristup prema učenicima omogućuje njihov negativan pristup učenju. U tipičnom razredu, učenici zauzimaju svoja mjesta prije zvona za početak nastavnog sata i ostaju sjediti tijekom cijelog nastavnog sata na mjestu. Očekuje se kako će učenici tijekom sata biti poslušni, mirni i tihi. Kako bi se učenici bolje nosili sa „sjedecom egzistencijom”, učenici razvijaju mehanizme suočavanja. Oni kanaliziraju energiju u lupkanje olovkama po knjigama, diranje dijelova lica (nos, uši, usta), dopisivanje s kolegama, ispuštanje različitih neartikuliranih zvukova, rastezanje, pričanje te nedolično ponašanje. Gensemer (1979) je rekao „...kada um ne može podnijeti nervoznu energiju, višak se razlije po cijelom tijelu” (p.37).³²

Poznato je kako su pokret i kretanje bitni za kognitivne procese i funkciju. Poput Piageta, Kephart (Godfrey, Newell & Kephart, 1969) je iznio hipotezu kako je najranija demonstracija inteligencije u djece izražena pokretom. Tako djeca koja su imala ograničene interakcije s okolinom vjerojatnije su u budućnosti iskusila ozbiljne probleme pri učenju u školi. Bez primjerenih razvijenih motoričkih vještina, dijete će biti zakinuto primijetiti i interpretirati svijet oko sebe.³³

Jedan način kako integrirati pokret i fizičke aktivnosti u nastavu jest pokušati transformirati tipično pasivne aktivnosti u aktivne. Primjerice, umjesto čitanja priče na glas sjedeći, učitelj može pretvoriti cijelu priču u kazalište čitanja u kojem će učenici imati uloge i sami moći dodavati dramatične interpretacije i spontani način izvedbe dok čitaju tekst. Fokus većine škola je na tome da učenici primaju informacije, a premali je naglasak na njihovoj ekspresiji percepcija, misli, osjećaja i smisla.³⁴

Učitelji trebaju učenicima u nastavi pružiti izbor i osigurati raznolikost metoda učenja koje će imati smisla za sve stilove učenja svojih učenika. Nadalje, ponuditi mogućnost kompatibilnih strategija i ukazati učenicima kako mogu optimizirati učenje poznavanjem svoga stila učenja.³⁵

Kada bi se usporedile tradicionalna i suvremena nastava, multisenzorno učenje podrazumijeva sve navedene stavke suvremene nastave, počevši od naravi nastave koja je usmjerena na učenika u odnosu na tradicionalnu nastavu gdje je nastava usmjerena na učitelja. U nastavi koja je usmjerena na učenika, cilj je potaknuti razvoj i bogaćenje iskustva djeteta. Program nastave koja je usmjerena na učenika je

³² Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning* (120 - 122 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

³³ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning* (123 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

³⁴ Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning* (123 str.), Association for Supervision and Curriculum Development

³⁵ Jesnen, E. (2003). *Super-nastava nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*, (42 str.) Jastrebarsko Slap

fleksibilan što omogućuje prilagođavanje interesima djece, mogućnost povezivanja različitih predmeta u integrirane tematske cjeline. Metode nastave i učenja koje se koriste u takvoj nastavi su aktivne, njima se potiče intrinzična motivacija koja uključuje interese djece i sudjelovanje u zanimljivim aktivnostima. Nadalje, ocjenjivanje ne uključuje klasične školske ocjene, već omogućuje više mogućnosti ocjenjivanja koje uključuju i nekad odsutnost ocjenjivanja, individualizirano ocjenjivanje, praćenje razvoja svakog pojedinog učenika. U takvoj nastavi učitelj je organizator nastave, partner u nastavnom procesu koji motivira i koordinira učenike.³⁶

2.3 POVEZANOST EMOCIJA, OSJETILA I UČENJA

Osim naše percepcije svijeta, osjetila igraju važnu ulogu u emocionalnom procesu, pri učenju i interpretaciji.

Riječ emocija dolazi od latinskog glagola *motere*, čije je značenje „kretati se”, a prefiks „e” ukazuje na odmicanje, što bi značilo kako svaka emocija podrazumijeva sklonost djelovanju.³⁷

Emocionalne reakcije mogu se potaknuti osjetilnom informacijom. Samo zato što nešto ne izgleda privlačno, osobi se mora sviđati. Dakle, ono što osjetilima možemo vidjeti, čuti, mirisati ili dodirnuti, daje nam informaciju kako ćemo reagirati u emocionalnom smislu. Tu se očituje povezanost osjetilnog mozga s emocijama.³⁸

Daniel Goleman u knjizi *Emocionalna inteligencija* opisuje dva temeljna načina spoznaje: racionalni um kojeg smo obično svjesni jer tada promišljamo, razmatramo i analiziramo stvari oko sebe te emocionalni um koji je impulzivan, snažan i nelogičan.³⁹

Između ostaloga, Goleman dalje navodi kako se evolucijski, najprimitivniji korijen mozgovnog debla, razvio iz emocionalnih centara. Iz tih emocionalnih područja razvio se mozak koji misli, „neokorteks”. U njemu se nalaze centri koji spajaju i shvaćaju ono što primaju osjetila. Emocionalna područja su povezana sa svim njegovim dijelovima. Zbog toga emocionalni centri utječu na funkcioniranje svih dijelova mozga što uključuje i misaone centre.⁴⁰ Zato emocionalni mozak ima moć onemogućiti mozak

³⁶ Kovačević D., Ozorlić Dominić R. (2011). *Akcijsko istraživanje i profesionalni razvoj učitelja i nastavnika* (42 str.), Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb

³⁷ Goleman, D., (1997). *Emocionalna inteligencija*. (10 str.) Zagreb: Mozaik knjiga

³⁸ <https://sites.tufts.edu/emotiononthebrain/2014/10/09/emotion-and-our-senses/>

³⁹ Goleman, D., (1997). *Emocionalna inteligencija*. (14 str.) Zagreb: Mozaik knjiga

⁴⁰ Goleman, D., (1997). *Emocionalna inteligencija*. (20 - 23 str.) Zagreb: Mozaik knjiga

za racionalno razmišljanje te može utjecati na koncentraciju, čime se guši mentalna sposobnost i „radna memorija”.⁴¹

Perkun, R. (2014) zaključuje kako učenici proživljavaju različite emocije u učionicama gdje provode najviše vremena u nastavi. Te proživljene emocije su: uzbuđenje, iščekivanje, razočarenje, zadovoljstvo, oduševljenje, uznemirenost, ponos, anksioznost o testovima, stid zbog loših rezultata, dosada tijekom nastave, itd. Tijekom nastave učenici mogu proživljavati i neke društvene emocije poput divljenja, empatije, ljutnje, prijezira ili zavisti prema kolegama u razredu i učiteljima. Navedene emocije mogu imati važne utjecaje na učenička postignuća i učenje jer kontroliraju pažnju, utječu na motivaciju pri učenju te se mogu odraziti na samoregulaciju učenja.⁴²

Male promjene raspoloženja dovode do promjene načina razmišljanja.⁴³ Promjene se mogu dogoditi ukoliko je stav učenika optimističan i ako znaju da su u kontroli vlastitog učenja. U datom slučaju ono što učitelj može učiniti jest razumjeti, prepoznati i usmjeriti emocije učenika. Potrebno je potaknuti na verbalno izražavanje emocija ili usmjeriti učenike na opise emocionalnih stanja kroz različite aktivnosti.

2.3.1 Emocionalna inteligencija

Ljudi imaju dva mozga, dva uma i dvije inteligencije: racionalnu i emocionalnu. Sve više je očito kako za život nije presudna samo racionalna inteligencija (IQ), već i emocionalna inteligencija (EQ). Osobe koje imaju velike emocionalne sposobnosti, dobro poznaju i upravljaju vlastitim osjećajima, iščitavaju i učinkovito reagiraju na osjećaje drugih, imat će prednost u svim područjima života.⁴⁴ Takve će osobe biti zadovoljne sobom i vrlo učinkovite jer uspijevaju ovladati navikama uma koje omogućavaju njihove željene rezultate.

Svaki čovjek svoje emocije izražava na različite načine. Ljudi uče kada emocije ponekad treba skivati, naglašavati ili slobodno izražavati. Emocije se izražavaju na različite načine, a one uključuju izraz lica, geste, različite zvukove (plakanje ili smijeh) te riječi kako bi se prenijela željena poruka.⁴⁵

⁴¹ Goleman, D. (1997) *Emocionalna inteligencija*. (82 str.) Zagreb: Mozaik knjiga

⁴² Pekrun, R. (2014) *Emotions and Learning. Educational practices series 24:32* (6 str.) Gonnet Imprimeur, France

⁴³ Goleman, D. (1997) *Emocionalna inteligencija*. (88 str.) Zagreb: Mozaik knjiga

⁴⁴ Goleman, D., (1997). *Emocionalna inteligencija*. (40 - 44 str.) Zagreb: Mozaik knjiga

⁴⁵ Bratko, D., (2006) *Psihologija*. (91, 106 - 107 str.) Udžbenik psihologije za gimnazije, Zagreb: PROFIL

Emocije nije lako prepoznati, a tu sposobnost imaju oni ljudi za koje se kaže da su emocionalno inteligentni.

Skup vještina od kojih je jedna od sposobnosti prepoznavanje tuđih emocija naziva se emocionalna inteligencija. Prema Golemanu emocionalna inteligencija je skup sposobnosti koje uključuju prepoznavanje vlastitih osjećaja i osjećaja drugih ljudi, motiviranje samoga sebe te korištenje vlastitih emocija u vezama s drugim ljudima.⁴⁶

U životu svakog čovjeka emocionalna inteligencija pomaže svim područjima ljudske djelatnosti te olakšava komunikaciju sveopćeg društva. Emocionalna inteligencija ne sputava čovjeka, zapravo, ona mu omogućuje imati široke vidike bez isključivosti, s razumijevanjem i prihvaćanjem drugoga i drugačijega.

Emocionalna inteligencija osobito je potrebna u nastavi jer podrazumijeva motivaciju bez koje nije moguće izraziti usredotočenost te samomotivaciju. Prepoznavanje emocija u drugima, tj. empatija, ključna je sposobnost u nastavi koja se temelji na emocionalnoj svijesti o vlastitoj ličnosti.⁴⁷

U nastavi, a osobito likovne kulture, emocionalna inteligencija ima izrazitu važnost jer učeniku omogućava i olakšava vlastiti i cjelokupni razvoj kao osobe.

2.4 NASTAVA LIKOVNE KULTURE

Likovno obrazovanje jednako je važno kao i čitanje, pisanje te razvijanje matematičkih vještina. U današnjem svijetu ljudi su okruženi mnoštvom slika, no vrlo je mali dio vizualnih prikaza i umjetničko djelo. Iz tog razloga je bitno educirati učenike o umjetnosti putem njihovih osjetila.⁴⁸

Predmet Likovna kultura može poticati osjetila i razumijevanje svijeta u kojem učenici žive. Likovnom kulturom učenici razvijaju ustrajnost i vlastite sposobnosti koje im pomažu u usavršavanju drugih vještina. Stvaralaštvom u nastavi učenici razvijaju samopouzdanje te komuniciraju na verbalnoj, fizičkoj i emocionalnoj razini. Tako učenici mogu shvatiti kako se misli i emocije uspijevaju pretvoriti u jedinstvenu komunikaciju – umjetnost.⁴⁹

⁴⁶ Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning, Learning Theories and Learning Styles in the Classroom*. (93 str.), Routledge

⁴⁷ Goleman, D., (1997). *Emocionalna inteligencija*. (51 str.) Zagreb: Mozaik knjiga

⁴⁸ Alsaggar, M. A., Shukran, Q. A. K. (2014) *Interdisciplinary art education*, 81 – 85 (82 str.)

⁴⁹ <https://www.edutopia.org/blog/creativity-academics-power-of-arts-education-neil-swapp> (gledano 22. ožujka 2021.)

Umjetnost može potaknuti osjetila samim promatranjem likovnog djela, njegovim opisom i analizom. Eksperimentiranje u stvaralaštvu učenicima omogućuje otkriti nove načine učenja, važnost ekspresije i originalnosti, oblikovanje kritičkog stava te dublje shvaćanje sebe i drugih.

Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije je otvorio šire mogućnosti korelacije drugih predmeta s nastavom predmeta Likovna kultura. Ni jedan predmet nije sam za sebe, već se svi predmeti prožimaju. Kurikulum podrazumijeva interdisciplinarnost i obogaćuje izvođenje nastave kako bi učenici mogli razviti holistički pristup učenju, usvajanju sadržaja kroz zanimljive i drugačije načine spoznaje svijeta, vlastitog izražavanja, kritičkog stava i razumijevanje sebe i drugih.⁵⁰

⁵⁰ Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture i Likovne umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb

3. EMPIRIJSKI DIO

3.1 Ciljevi istraživanja

Problem od kojega je krenulo ovo istraživanje je ograničen spektar osjetila kojim se učenici koriste pri kreativnom izražavanju i spoznaji svijeta u kojem žive. Cilj istraživanja diplomskog rada bio je kako povećati učinkovitost usvajanja novog znanja aktivacijom osjetila te na koje se načine osjetila mogu aktivirati na nastavi likovne kulture.

Istraživačka pitanja bila su sljedeća:

1. Kako iskustva o različitim vrstama učenja mogu utjecati na učenikovu motivaciju i učenje?
2. Na koji način aktivirati osjetila na nastavnom predmetu Likovne kulture?
3. Na koji način potaknuti cjelovito iskustvo učenja primjenom umjetničkih područja u nastavnom predmetu Likovne kulture?

3.2 Uzorak istraživanja

Ciljana skupina istraživanja bili su učenici petog razreda osnovne škole. U istraživanju je sudjelovalo devetnaest učenika jednog razreda. Istraživanje je provedeno tijekom tri nastavna dvosata nastave na daljinu, sveukupno šest nastavnih sati.

3.3 Metode i instrumenti istraživanja

Istraživanje je provedeno kvalitativnom metodom i akcijskim istraživanjem u tri koraka.

Empirijske činjenice pripremne faze istraživanja prikupljene su instrumentom upitnika kojega su učenici anonimno ispunili. Upitnik se sastojao od dvadeset tvrdnji te tri ponuđena odgovora od kojih se svaki odnosio na jednu vrstu učenja. Rezultatima upitnika dobivena je zastupljenost vrste učenja koju pojedini učenik koristi u svakodnevnom životu. Dobiveni rezultati upitnika prikazani su brojčano, u postotcima. Svaki nastavni dvosat likovne kulture završio je sa skalom procjene učeničkih radova kao instrumentom kojim su učenici vrednovali svoje radove. Zadnji nastavni dvosat završio je Likertovom ljestvicom stavova s odgovorima *slažem se*, *niti se slažem* *niti se ne slažem*, *ne slažem se* te ljestvicom procjene uloženog truda gdje su učenici trebali zaokružiti broj od jedan do pet ovisno o odgovarajućoj razini uloženog truda. Drugi instrumenti kojima se provelo istraživanje jesu bilješke o nastavnom procesu i zadatci za učenike: odgovori učenika povezani s likovnim djelima, pisanje priče na temelju odslušane

skladbe, napisana poezija na temelju rada kolege/ice, liste stavova, dokumentirani i analizirani učenički likovni radovi te pripreme za nastavne satove.

3.4 Oblici rada i nastavne metode

Nastavne metode koje su korištene tijekom istraživanja jesu *brainstorming* (pisano izražavanje nabiranja zvukova te nabiranja plavih i narančastih predmeta) i putovanje u mašti (vizualizacija napisane priče na temelju odslušane skladbe i vizualizacija pročitanih stihova pjesme).

Oblik rada koji je primijenjen u nastavnim satovima likovne kulture pretežito je bio individualni rad. S obzirom na takav oblik rada, svi nastavni materijali bili su, pomoću jasnih uputa, prilagođeni učenicima. Oblik rada u paru korišten je u drugom nastavnom dvosatu kada su učenici trebali međusobno zamijeniti radove kako bi osmislili stih pjesme na temelju rada kolege/ice. U trećem nastavnom dvosatu učenici su metodom demonstracije predložili položaje koje su imali likovni primjeri skulptura.

3.5 Opis tijeka istraživanja

Istraživanje je trajalo šest nastavnih sati u jednom petom razredu. Nastavna tema u okviru koje je provedeno istraživanje jest *Slika, pokret, zvuk i riječ* iz MZO (2019), *Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije*.

Svaki nastavni dvosat temeljio se na aktiviranju osjetila koja su povezana s vrstom učenja te korelaciji s drugim predmetima u nastavi. Tako je u prvom akcijskom koraku i prvom nastavnom dvosatu naglasak stavljen na auditivni stil učenja, tekst i korelaciju s predmetom Glazbena kultura. Obrađivale su se *Vrste linija u likovnoj kompoziciji kao interpretacija glazbene kompozicije*. U drugom koraku dvosat se temeljio na vizualnom stilu učenja, tekstu i korelaciji s predmetom Hrvatski jezik pa je tema bila *Interpretacija poezije komplementarnim kontrastom*, a u trećem koraku naglasak je bio na kinestetičkom stilu učenja, tekstu i korelaciji s nastavnim predmetom Tjelesna i zdravstvena kultura, naslova *Performans u komunikaciji vizualnim izrazom*.

3.5.1 Prvi akcijski korak (prvi nastavni dvosat)

Na prvome nastavnom dvosatu učenici su ispunili upitnik koji se sastojao od dvadeset tvrdnji i tri ponuđena odgovora. Svaki od odgovora pripada jednoj vrsti učenja. Tako su odgovori bili pod a) vizualni tip učenja, pod b) auditivni tip učenja i c) kinestetički tip učenja. Istaknuti primjer demonstrira i potvrđuje prethodno navedeno:

1. Kada imam ispred sebe test, ja najčešće:

a) Prvo pročitam pitanja

b) Poslušam upute osobe koja test zadaje

c) Odmah krenem s popunjavanjem testa

Nakon upitnika uslijedila je igra stimulacije osjetila učenika. Učenici su izašli van s olovkom i radnim listićem te zabilježili sve što su tada čuli. Uz svaki navedeni zvuk učenici su zapisali dojmove, kako se osjećaju kada čuju cvrkut ptica, zvuk auta, vjetra i slično. Zadatom su učenici stimulirali osjetila i postali svjesni svoje okoline.

Nakon igre stimulacije osjetila, učenici su dobili zadatak u kojem su s obzirom na uvećane detalje likovnih primjera (Edvard Munch, *Krik* i Vincent Van Gogh, *Zvezadana noć*) trebali razmisliti kakav ugođaj i zvuk bi povezali s istim. Učenici su rješavajući zadatak zaključili kako crtež može biti „zvučan” te su uočili zajedničke sastavnice glazbene i likovne kulture (kompozicija i načini gradnje kompozicije). Nakon zadatka, učenicima su bili prikazani spomenuti primjeri u cijelosti s legendom vrsta i karaktera linija. Uz legendu učenici su uspoređivali i tako primijetili koje su linije prema toku i karakteru umjetnici iskoristili u svojim djelima. Slijedilo je slušanje skladbe W. A. Mozarta, *Sonata za klavir u A duru, KV 331, 3st* i zapisivanje dojмова u radni listić. Učenici su zapisivali dojmove i vodili bilješke nakon čega su osmislili i napisali priču na temelju odslušane glazbe. Likovni zadatak za prvi nastavni dvosat bio je nacrtati priču koju su zapisali koristeći različite linije prema karakteru i toku. Učenici su koristili flomastere u realizaciji svojih radova. Osim vizualizacije priče, učenici su trebali dati naslov svome radu. Nastavni sat je završio analizom i vrednovanjem radova učenika kroz četiri kategorije opisivanja vlastitog rada. Učenici su opisali svoje radove nabranjem linija prema karakteru i toku koje su koristili, objasnili su što su nacrtali i naveli jesu li zadovoljni svojim radom, a na kraju su naveli razloge naslova svojih radova.

3.5.2 Drugi akcijski korak (drugi nastavni dvosat)

Drugi dvosat započeo je izvedbom igre zagonetke. Zadatak je glasio *Vidim nešto plavo i okruglo*. Učenici su u radni listić trebali zapisati ono što zadovoljava kriterije navedenoga iz svakodnevnog života. Nadalje, na prezentaciji su bile prikazane boje u obliku obojanih pravokutnika (plava, žuta, zelena, narančasta, ljubičasta i crvena) te pojam komplementarni kontrast. Slijedilo je objašnjenje pojma komplementarnoga kontrasta te upit koja boja je komplementarni par plavoj. Tim pitanjem uslijedio je nastavak prethodnog zadatka zagonetke koji je tražio od učenika zapisati sve suprotno od obliha i plavih predmeta uz to da je i

komplementarni kontrast. Završenim prvim zadatkom na prezentaciji su se grupirali i drugi komplementarni parovi.

Promatranjem različitih likovnih primjera koji koriste komplementarne kontraste, učenici su grupirali ponuđene pojmove (tuga, sreća, itd.) koji bi pripadali određenom umjetničkom djelu, čime je ostvaren uvod u poeziju. Prije najave likovnog zadatka, učenicima je podijeljena pjesma Grigora Viteza, *Kad bi drveće hodalo*. Nakon što su učenici pročitali pjesmu, za likovni zadatak trebali su vizualizirati pročitano koristeći dva komplementarna para likovnom tehnikom tempere. Pri samom završetku likovnog zadatka, učenici su se međusobno zamijenili za svoje radove te su inspirirani radom kojeg su dobili od kolege osmislili jedan stih pjesme. Drugi nastavni dvosat završio je analizom i vrednovanjem učeničkih radova pri čemu su učenici navodili tri stvari koje su naučili, dvije zanimljive ideje koje su primijenili u svome radu te završnu misao, tj. dojam nastavnog sata.

3.5.3 Treći akcijski korak (treći nastavni dvosat)

Zadnji nastavni dvosat započeo je zadatkom interpretacije triju fotografija koje prikazuju situacije i geste ljudi. U jednoj rečenici učenici su zapisali što vide i kako to interpretiraju. S obzirom na zadatak koji je „komunicirao s učenicima” slijedilo je nabranje načina na koji se postiže komunikacija. Naglašeno je kako osim komuniciranja jezikom - verbalno, ljudi komuniciraju gestama, izrazima lica i pokretom. Pitalo se učenike mogu li se emocije izraziti pokretom, na što su odgovorili da može. Odgovor je potkrijepljen prikazom različitih odnosa slike i pokreta – fotografijom, plesom, animacijom i skulpturama koje komuniciraju pokretima različite emocije. Tako su učenici prepoznali kako pokreti mogu izraziti različite emocije. Sve to prethodilo je zadatku demonstracije pri čemu su učenici isprobavali položaje likovnih primjera skulptura te su osvijestili položaje koje zauzimaju likovi. Nakon demonstracije, učenici su zapisivali u radni listić pored svake poze kako su se osjećali pri izvedbi, je li bila lagana ili teška, što misle u čemu je poruka te navesti situaciju u kojoj bi se čovjek mogao naći u tom položaju. Nakon odrađene demonstracije i zadatka, učenicima su bili prikazani likovni primjeri performansa i njegovo objašnjenje. Kako bi uočili razliku između likovnog djela na platnu i performansa, učenicima je pojašnjeno kako je kod performansa materijal tijelo kojim se umjetnik koristi pri iskazivanju neke ideje. Objašnjenjem je učenicima predstavljen likovni zadatak osmišljavanja performansa kojim su trebali iskazati svoju poruku. Performans su učenici dokumentirali fotografijom te objasnili svoju poruku u jednoj rečenici. Na samom kraju sata, provela se analiza radova ljestvicom pitanja u obliku ljestvice procjene i Likertove skale koja je sadržavala stavove o težini prevođenja poruke performansa,

emocionalnom stanju tijekom rješavanja likovnog zadatka, vlastitom zadovoljstvu rada te razini uloženog truda.

3.6 Rezultati i analiza istraživanja

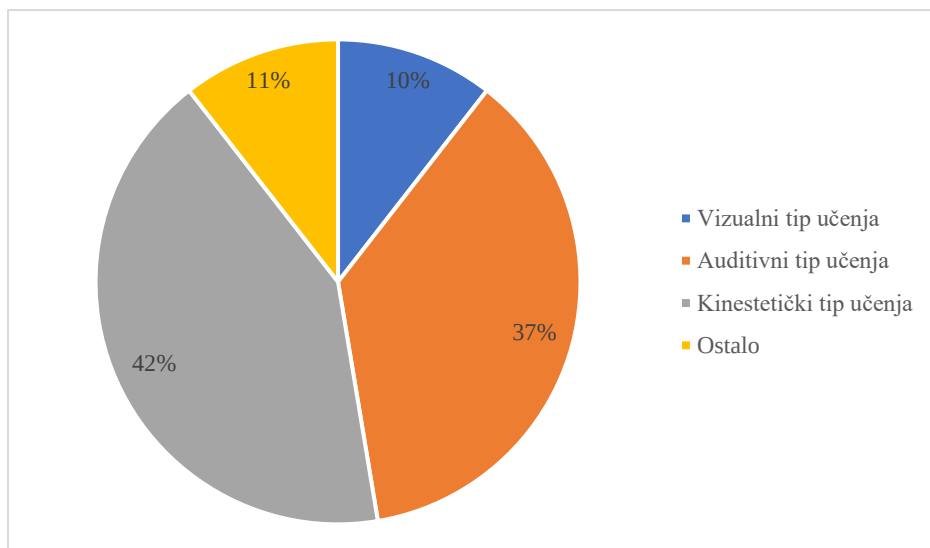
3.6.1 Analiza rezultata upitnika

Istraživanje pripremne faze putem upitnika provedeno je na uzorku od devetnaest učenika jednog petog razreda. Analiza rezultata prikazana je po pojedinim pitanjima upitnika. Također su prikazani i rezultati upitnika pojedinih učenika čime se pokazalo koji stil učenja svaki učenik preferira.

Učenici su se kroz modificirani *Vak upitnik za samoprocjenu stilova* odlučivali za jedan od ponuđenih odgovora koji im je najviše odgovarao. Upitnik je modificiran i razlikovao se od originala jer je umjesto 25 tvrdnji iskorišteno njih 20. Nakon svake tvrdnje ponuđena su tri odgovora od kojih je svaki odgovarao jednom stilu učenja. Tako je odgovor pod a) odgovarao vizualnom tipu, pod b) auditivnom tipu i pod c) kinestetičkom tipu.

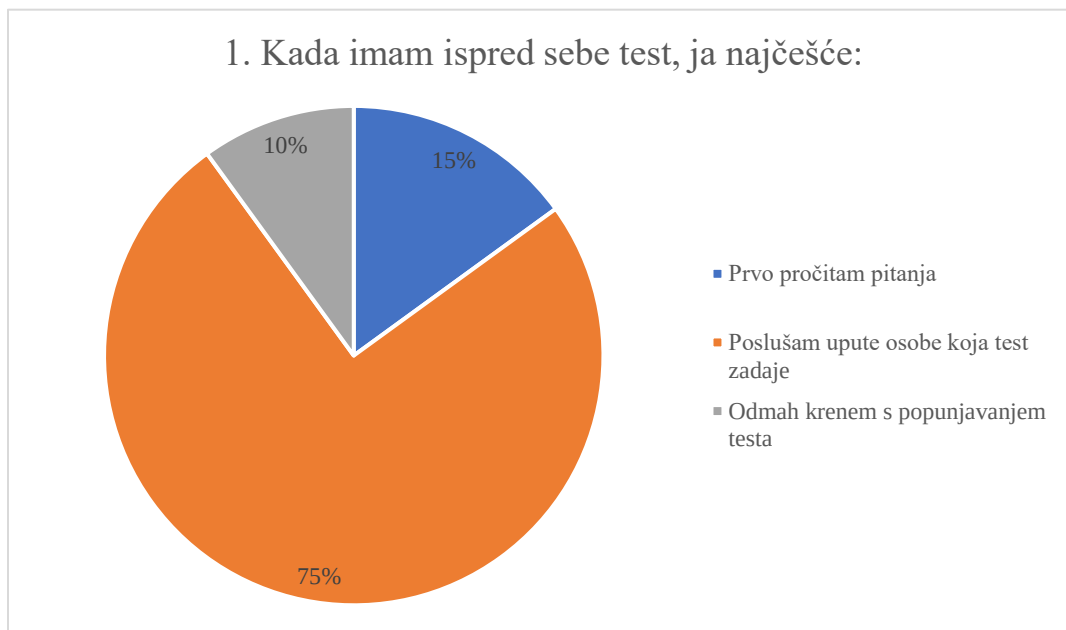
Rezultate upitnika po pojedincima prikazuje *Graf 1.*, a rezultati po pitanjima upitnika prikazani su od *Grafa 2.* do *Grafa 21.* *Graf 22.* prikazuje najčešće zaokružene odgovore upitnika.

Svi rezultati prikazani su u postotcima, a legende pored grafova prikazuju ponuđene odgovore iz upitnika.

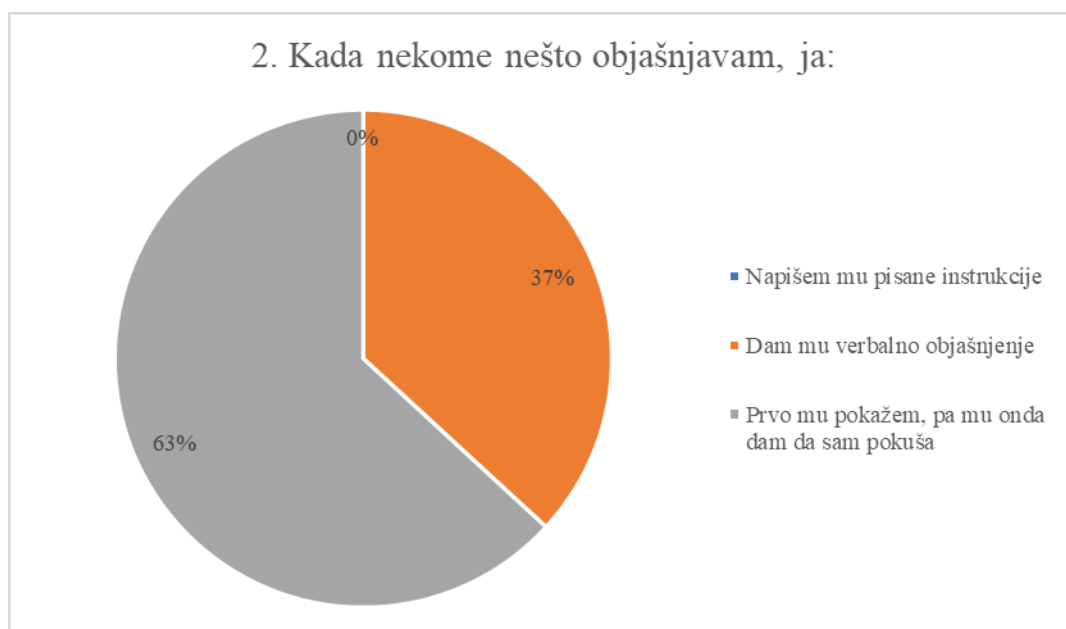
Graf 1. Prikaz rezultata dominantnog stila učenja u %

Rezultati pokazuju da 42% učenika pripada kinestetičkom stilu učenja, 37% učenika auditivnom stilu učenja, 10% učenika vizualnom stilu učenja, a 11% ostalih uključuje učenike koji u jednakom omjeru pripadaju vizualnom i kinestetičkom stilu učenja.

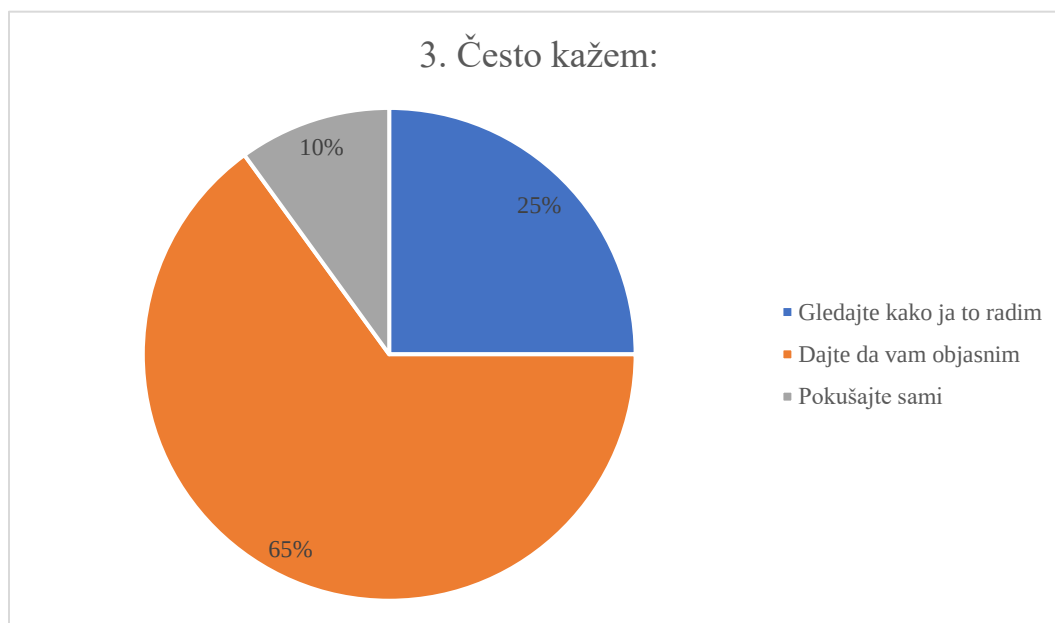
Graf 2.

Najveći dio učenika (74%) dopunio je rečenicu tvrdnjom drugom tvrdnjom što odgovara auditivnom stilu učenja.

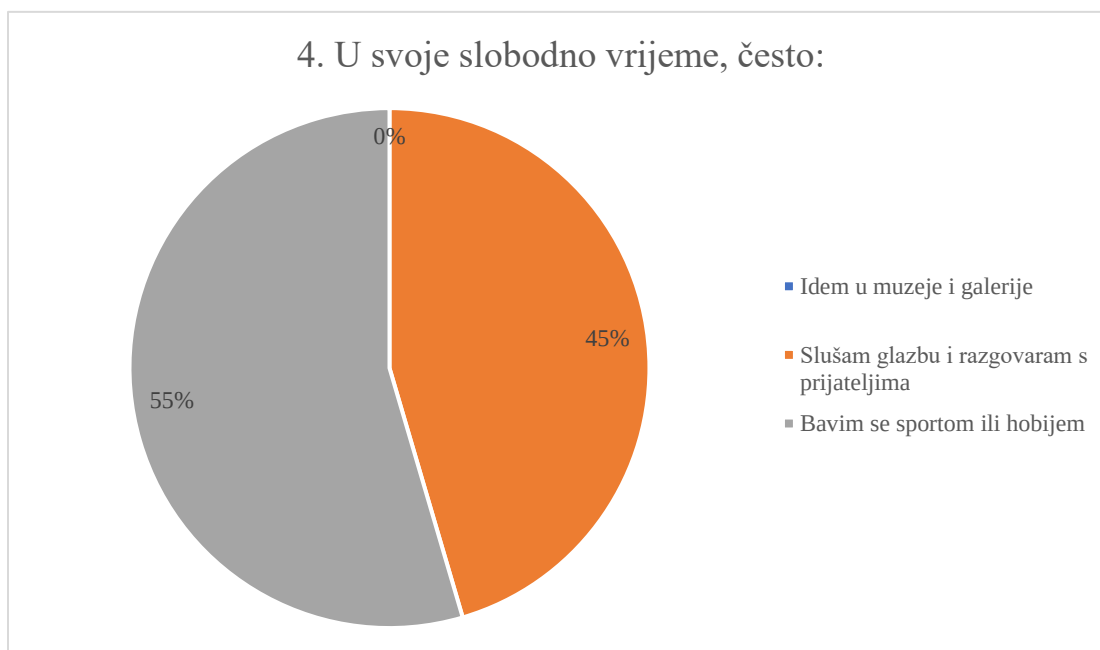
Graf 3.

Najveći dio učenika (63%) dopunio je rečenicu trećom tvrdnjom što odgovara kinestetičkom stilu učenja. Zanimljivo je kako ni jedan učenik nije dopunio rečenicu tvrdnjom koja odgovara vizualnom stilu učenja.

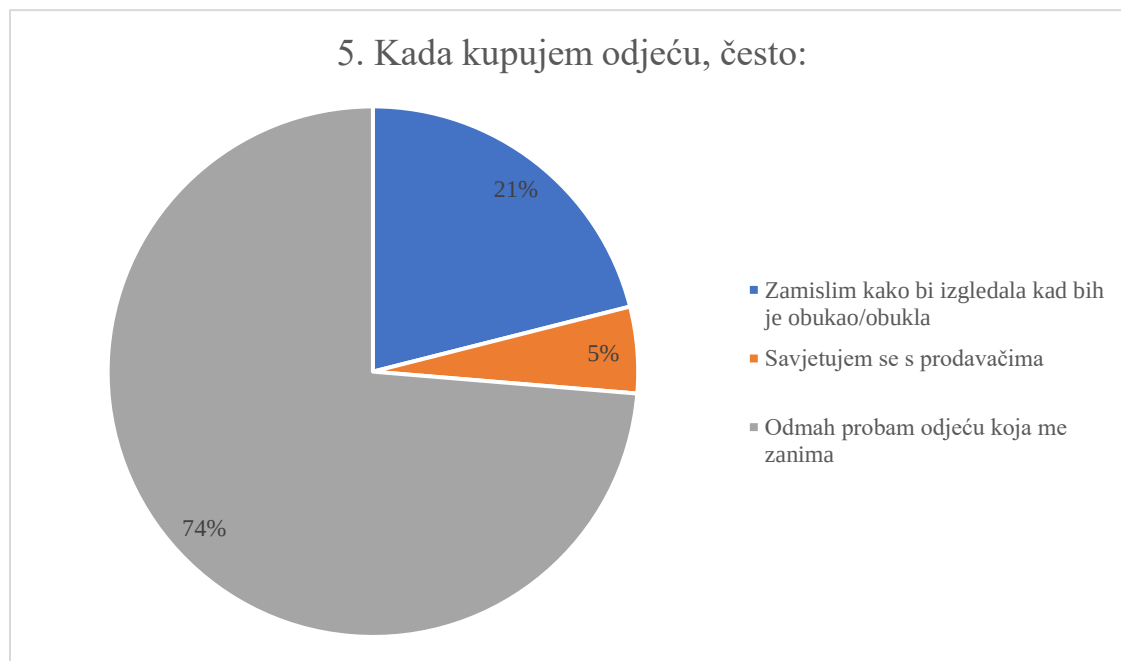
Graf 4.

Najveći dio učenika (65%) dopunio je rečenicu tvrdnjom drugom tvrdnjom što odgovara auditivnom stilu učenja.

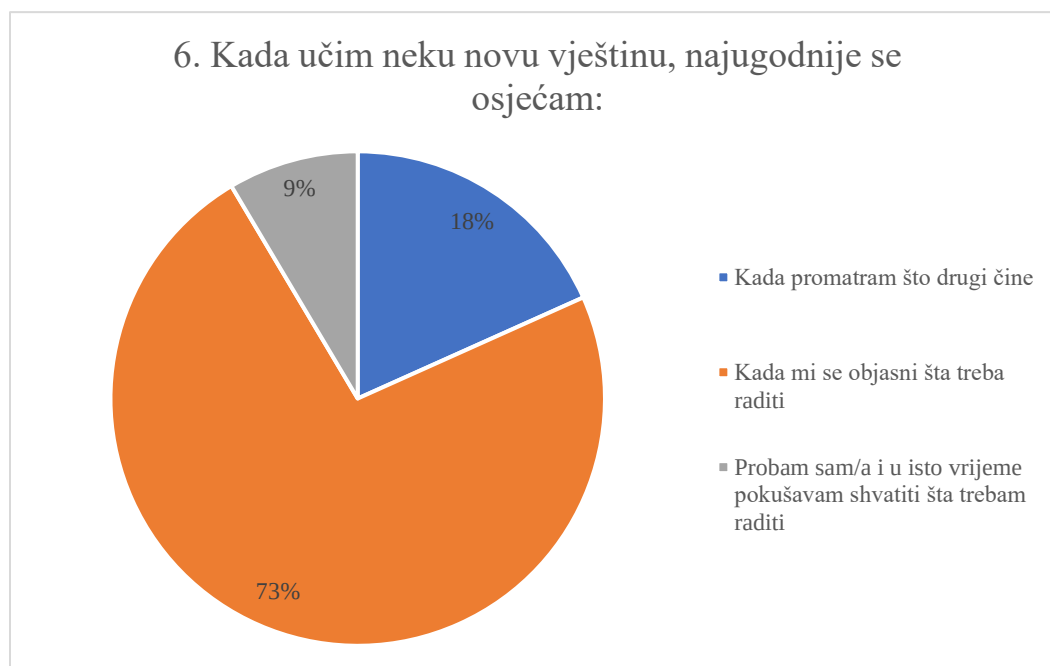
Graf 5.

Najveći dio učenika (55%) u svoje se slobodno vrijeme bavi sportom ili hobbijem što odgovara kinestetičkom stilu učenja.

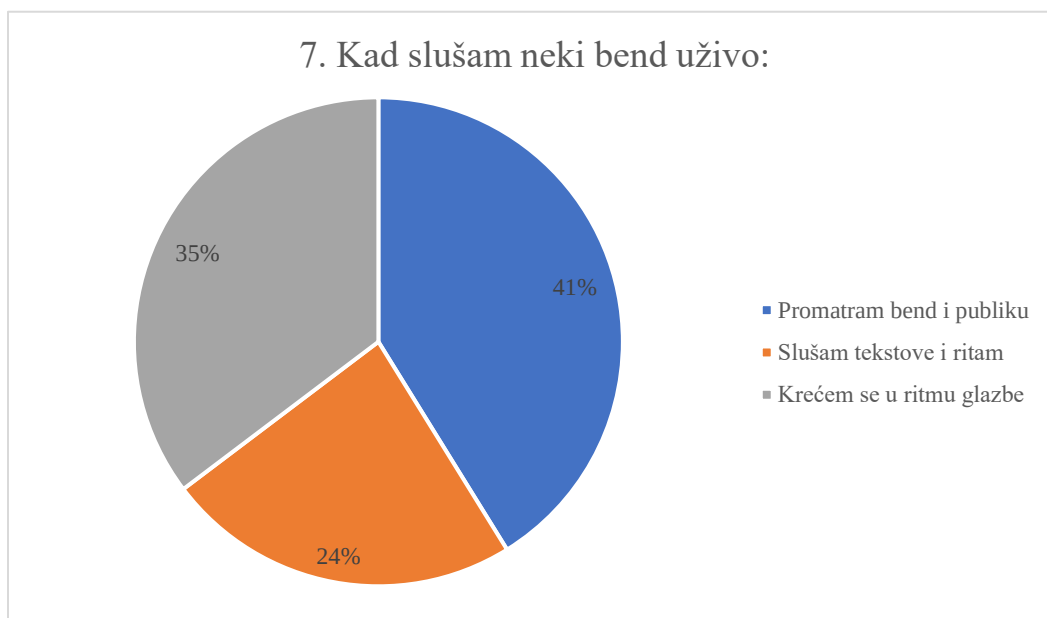
Graf 6.

Najveći dio učenika (74%) u kupovanju odjeće odmah proba odjeću koja ih zanima što odgovara kinestetičkom stilu učenja.

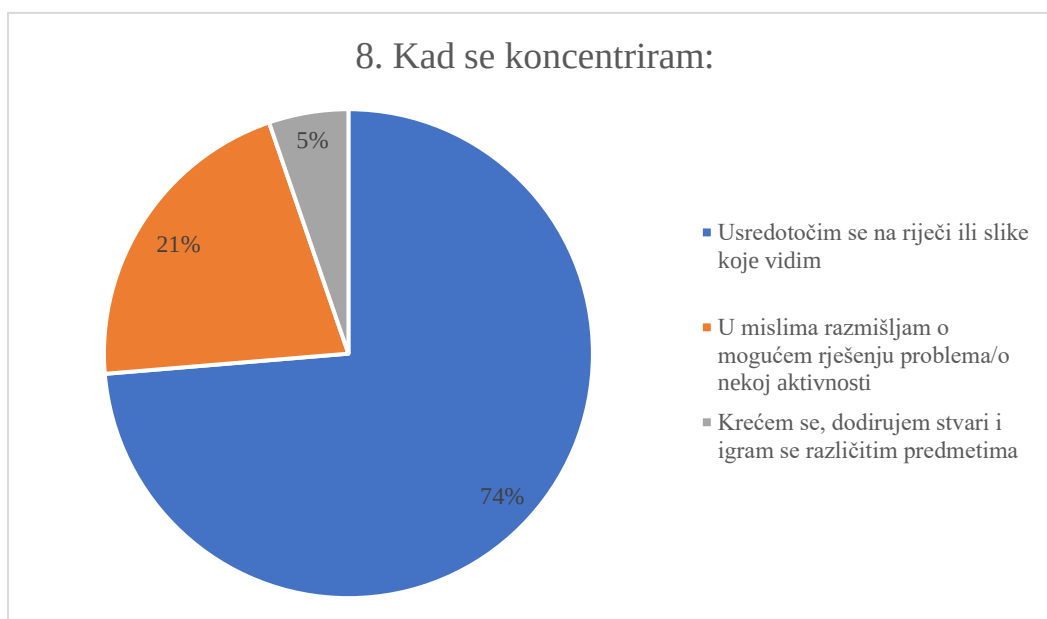
Graf 7.

Najveći dio učenika (73%) pri učenju novih vještina najugodnije se osjeća kada im se objasni što trebaju raditi što odgovara auditivnom stilu učenja.

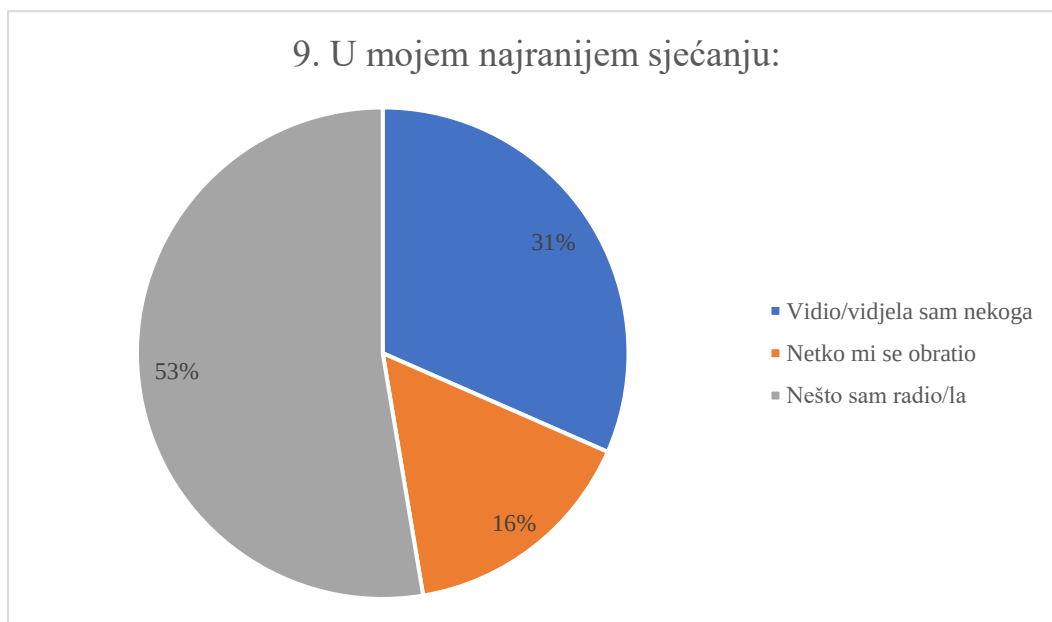
Graf 8.

Najveći dio učenika (41%) pri slušanju benda uživo promatraju bend i publiku što odgovara vizualnom stilu učenja.

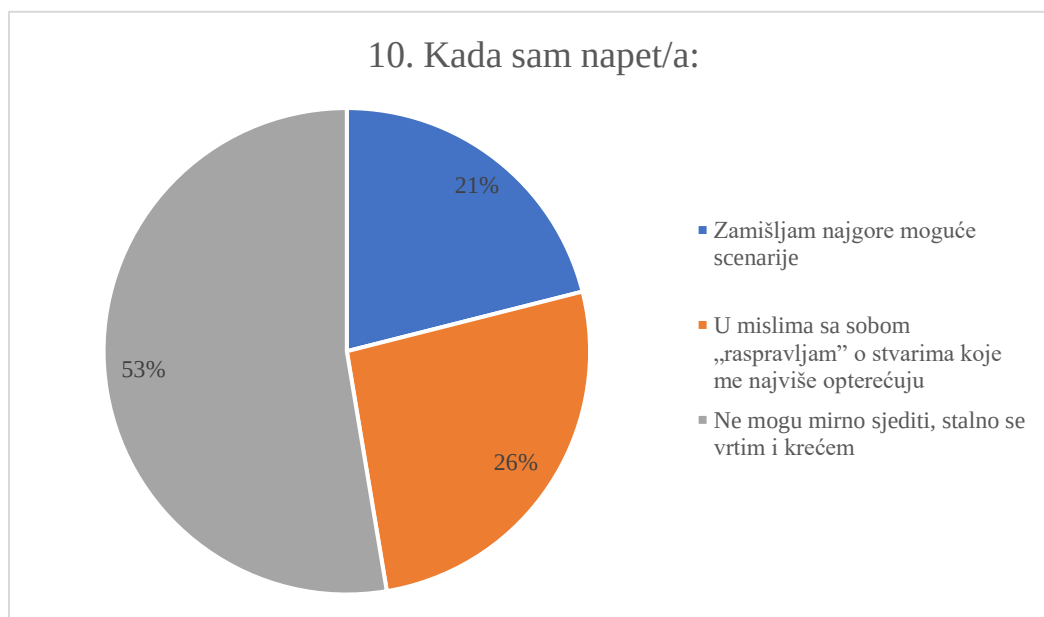
Graf 9.

Najveći dio učenika (74%), kada se koncentrira, usredotoči se na riječi ili na slike koje vide što odgovara vizualnom stilu učenja.

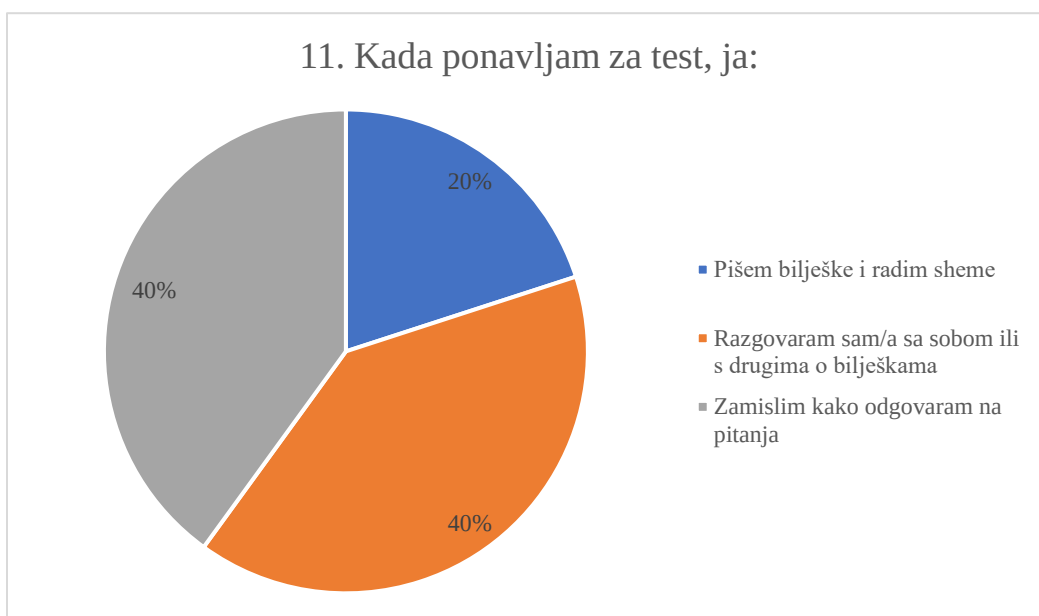
Graf 10.

Najveći dio učenika (53%) je u najranijem sjećanju nešto radilo što odgovara kinestetičkom stilu učenja.

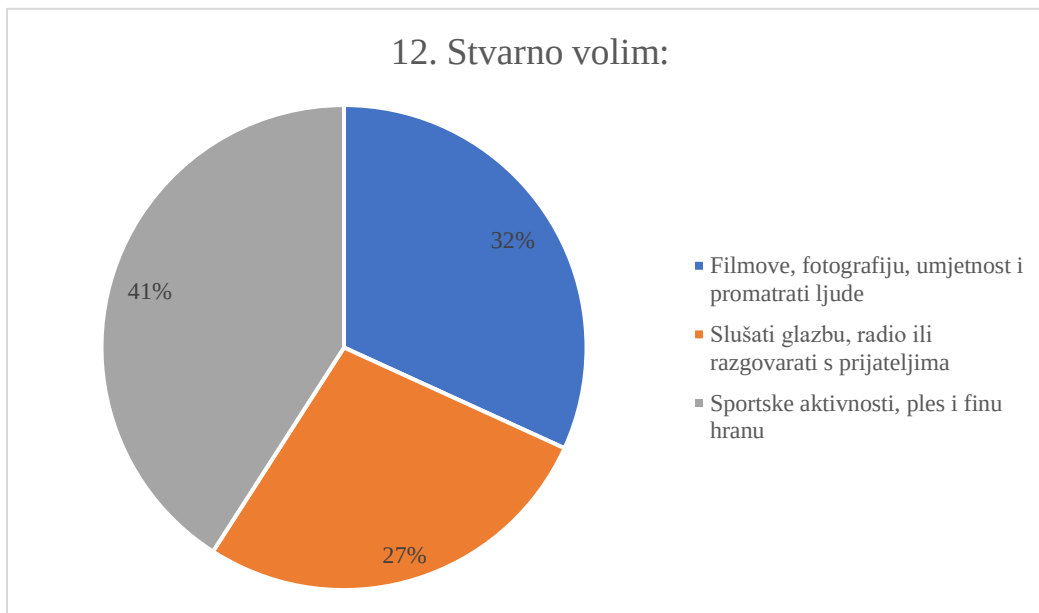
Graf 11.

Najveći dio učenika (53%) kada su napeti ne mogu mirno sjediti, stalno se vrte i kreću što odgovara kinestetičkom stilu učenja.

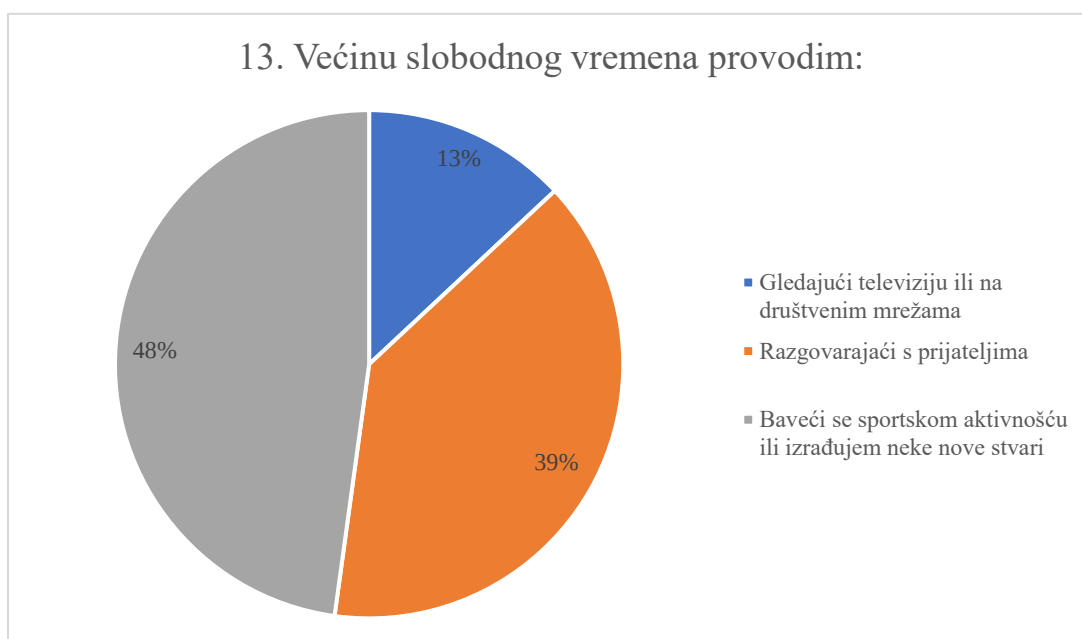
Graf 12.

Jednaki je postotak učenika koji su dopunili rečenicu tvrdnjama da kada ponavljaju za test razgovaraju sami sa sobom ili s drugim o bilješkama (40%) što odgovara auditivnom stilu učenja i zamišljaju kako odgovaraju na pitanja (40%) što odgovara kinestetičkom stilu učenja.

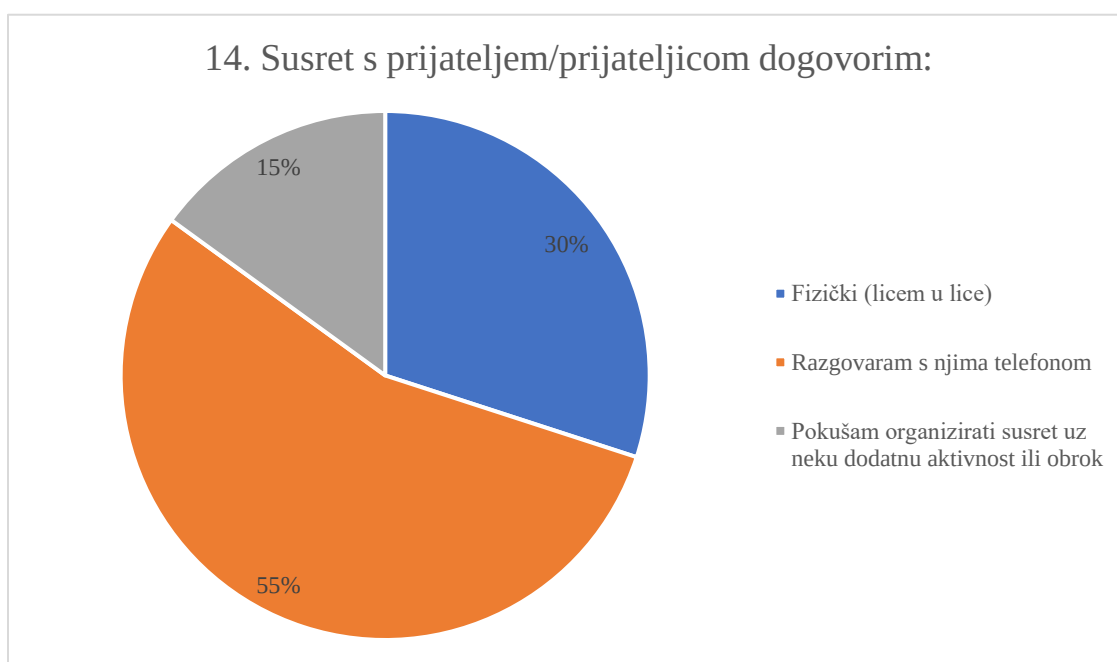
Graf 13.

Najveći dio učenika (41%) voli sportske aktivnosti, ples i finu hranu što odgovara kinestetičkom stilu učenja.

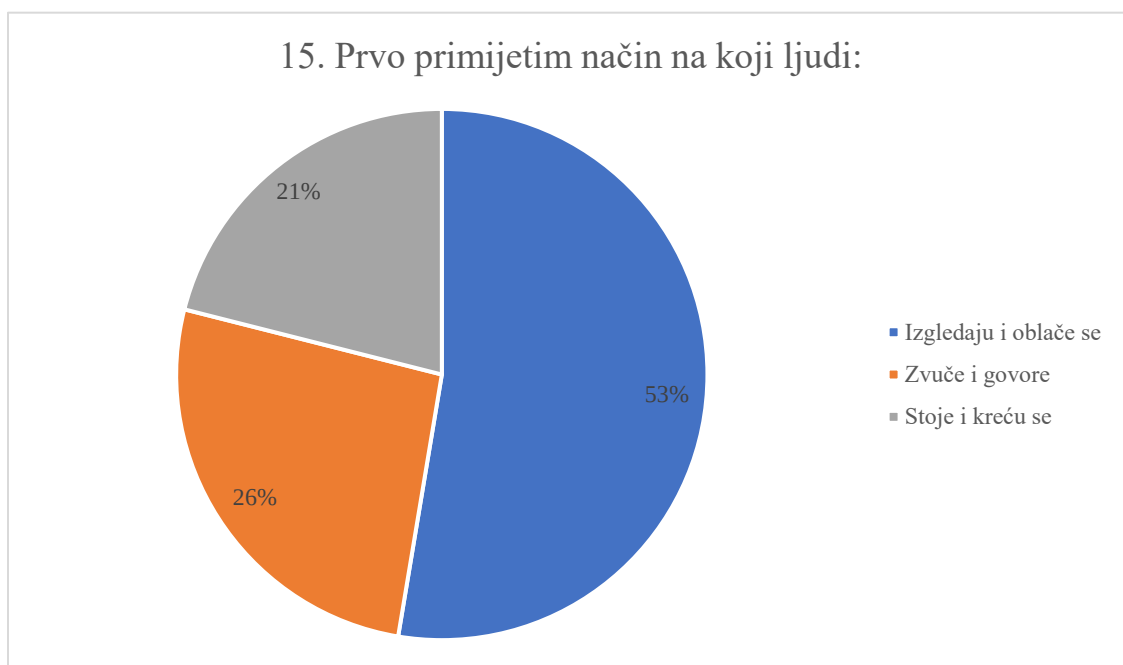
Graf 14.

Učenici u najvećem dijelu (48%) slobodno vrijeme provode baveći se sportskom aktivnošću ili izrađivanjem nekih novih stvari što odgovara kinestetičkom stilu učenja.

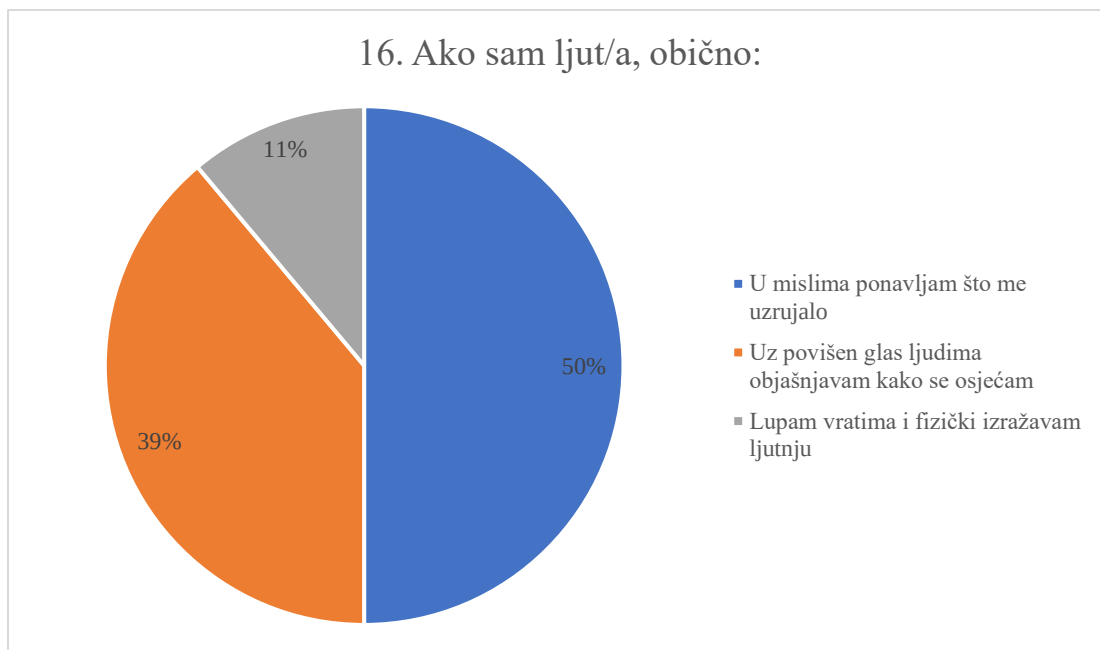
Graf 15.

Najveći dio učenika (55%) susret s prijateljem/prijateljicom dogovori razgovorom preko telefona što odgovara auditivnom stilu učenja.

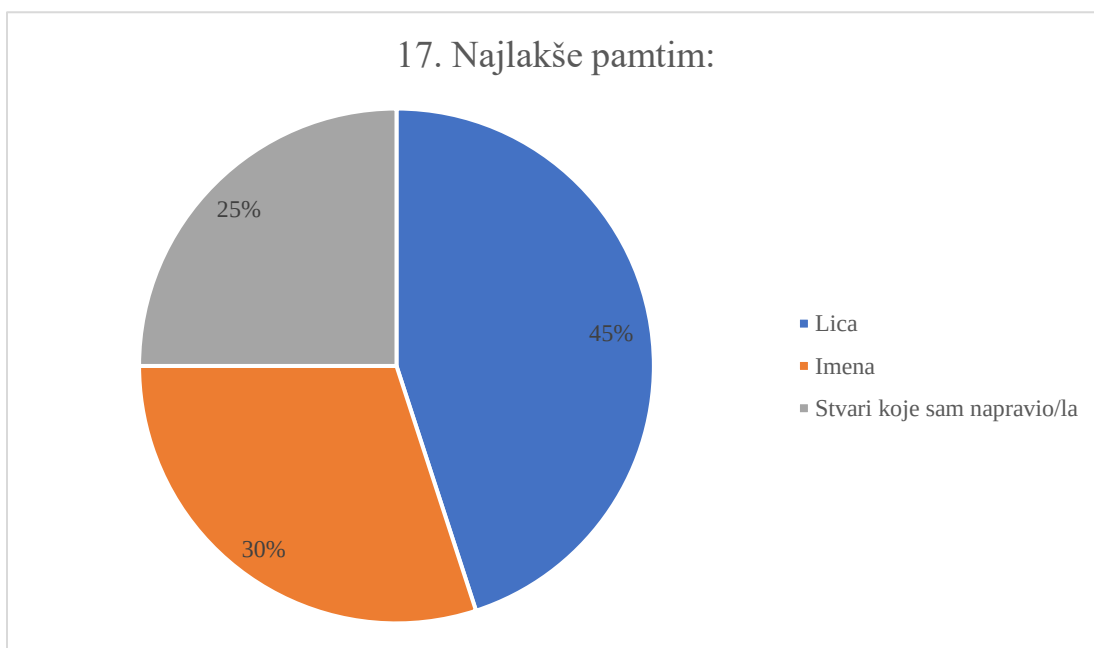
Graf 16.

Najveći dio učenika (53%) prvo primijeti način na koji ljudi izgledaju i oblače se što odgovara vizualnom stilu učenja.

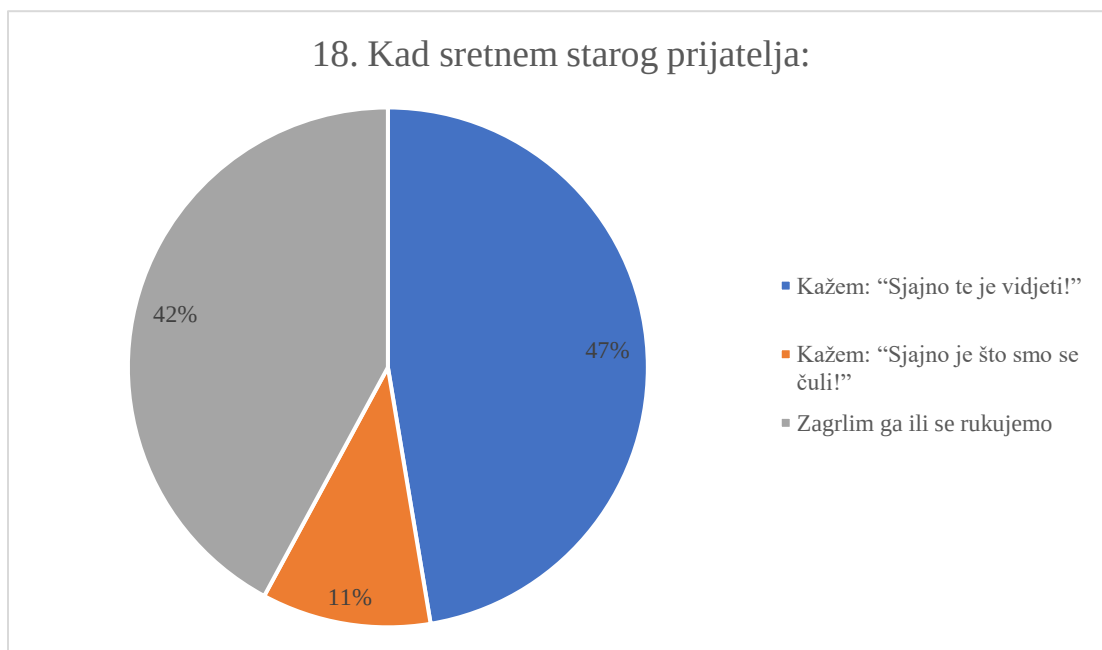
Graf 17.

Najveći dio učenika (50%), ako su ljuti obično u mislima ponavljaju što ih je uzrujalo što odgovara vizualnom stilu učenja.

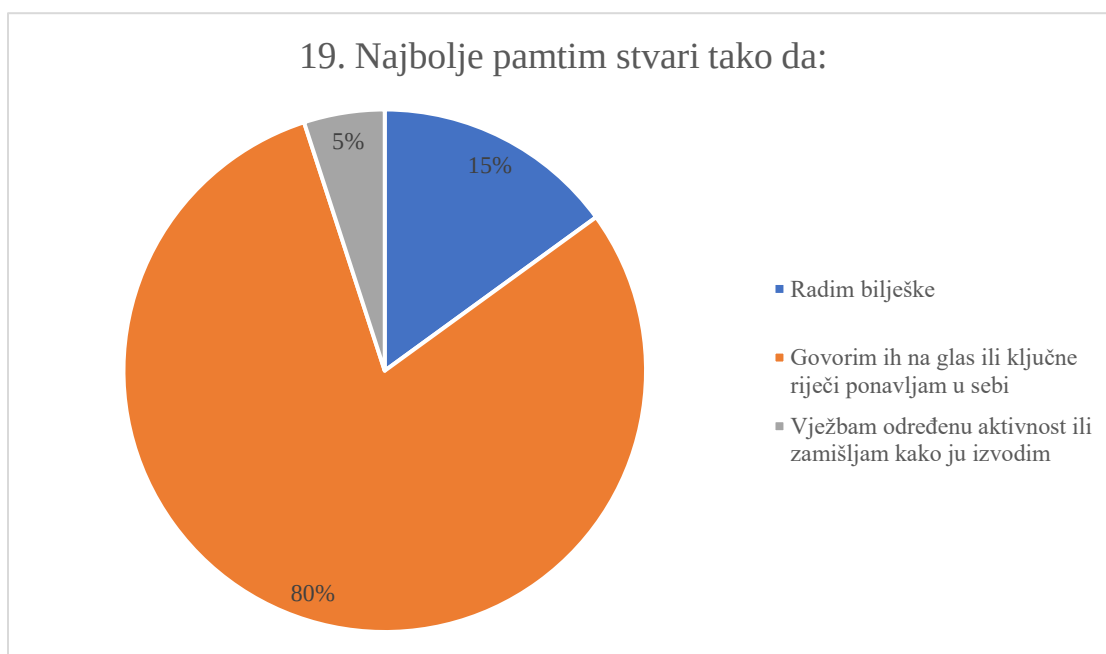
Graf 18.

Najveći dio učenika (45%) najlakše pamti lica što odgovara vizualnom stilu učenja.

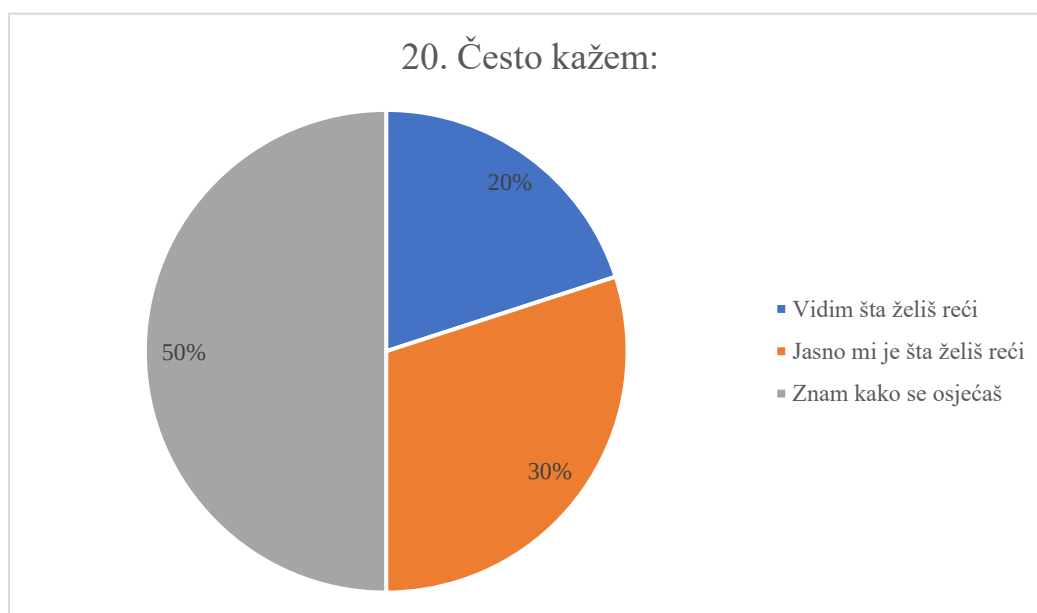
Graf 19.

Najveći dio učenika (47%) kada sretnu starog prijatelja kažu *Sjajno te je vidjeti* što odgovara vizualnom stilu učenja.

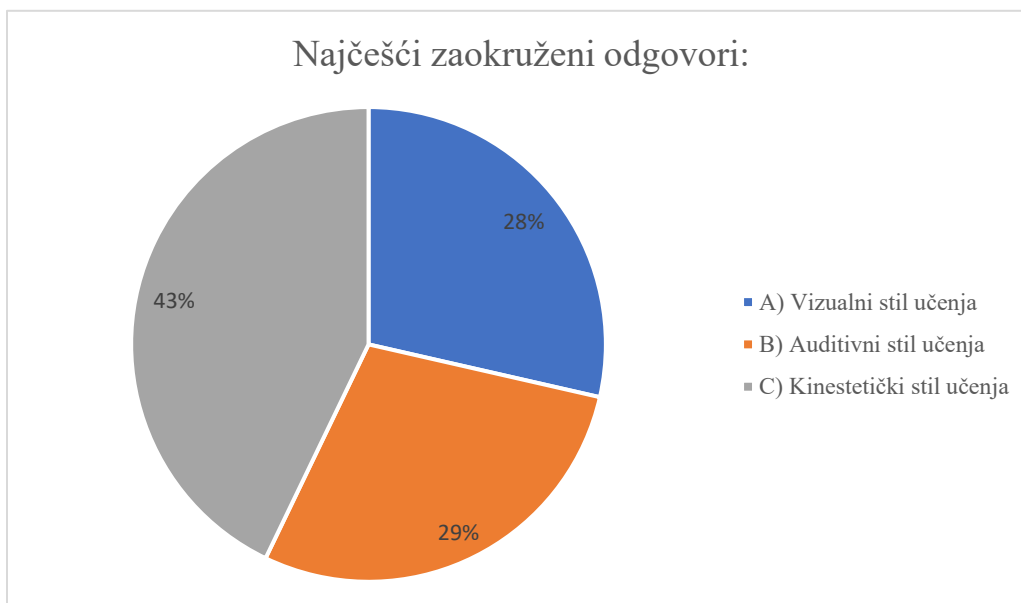
Graf 20.

Najveći dio učenika (80%) najbolje pamti kada izgovara na glas ili kada ključne riječi ponavlja u sebi što odgovara auditivnom stilu učenja.

Graf 21.

Najveći dio učenika (50%) često kaže *Znam kako se osjećaš* što odgovara kinestetičkom stilu učenja.

Graf 22.

Rezultati upitnika kojega su učenici ispunili ukazuje na dominaciju kinestetičkog stila učenja po pojedincima, ali i po pitanjima jer su učenici najčešće zaokruživali tvrdnje koje pripadaju kinestetičkom tipu učenja.

3.6.2 Analiza listića kojeg su učenici ispunjavali tijekom slušanja zvukova

Nakon upitnika uslijedila je igra stimulacije osjetila učenika. Učenici su igrom stimulirali osjetilo sluha. U tablici su prikazani najčešći zvukovi i dojmovi koje su učenici bilježili:

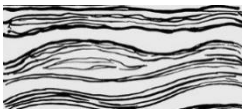
ZVUK	KAKO SE OSJEĆAŠ
<i>ptičji zvukovi</i>	<i>sretna; lijepo i smireno</i>
<i>škripanje guma</i>	<i>naježeno</i>
<i>zatvaranje vrata</i>	<i>čudno</i>
<i>bušilica</i>	<i>stresno</i>
<i>pas</i>	<i>sretno</i>
<i>zatvaranje vrata</i>	<i>grubo</i>
<i>susjedi</i>	<i>uznemiravajuće</i>
<i>auti</i>	<i>ugodno; usplahirano, čudno; zabrinuto - mislila sam da je potres</i>
<i>zvuk kiše</i>	<i>smireno</i>
<i>autocesta</i>	<i>tužno</i>
<i>zvuk vjetra</i>	<i>sigurnost; sretno; smirujuće</i>
<i>lajanje psa</i>	<i>opuštenost; strah; ljut</i>
<i>zvuk tramvaja</i>	<i>sreća</i>
<i>gradnja nove škole</i>	<i>ponosno</i>
<i>deranje djece</i>	<i>uznemirujuće; bijesno</i>
<i>crkva koja zvoni</i>	<i>nježno; čudno, ali sretno</i>
<i>bušenje u zgradi</i>	<i>nelagodno</i>
<i>pad metalne šipke</i>	<i>uznemiren</i>
<i>brat</i>	<i>sretno</i>
<i>djeca</i>	<i>sretno, razigrano, veselo</i>
<i>prolaznici</i>	<i>čudno, ali znatiželjno</i>
<i>vika</i>	<i>zaprepašteno</i>
<i>koraci</i>	<i>ugodno</i>
<i>šum</i>	<i>zbunjeno</i>
<i>ljudski glasovi</i>	<i>sretna jer nisam sama; uobičajeno</i>
<i>plač djeteta</i>	<i>umorno</i>
<i>zvuk sirene hitne pomoći</i>	<i>uznemireno</i>
<i>vikanje radnika na gradilištu</i>	<i>uznemireno</i>

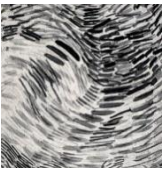
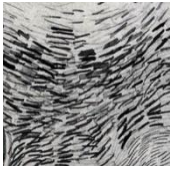
<i>zvuk sviranja klavira</i>	<i>zaraženo pjesmom</i>
<i>kapljice kiše</i>	<i>tužno</i>
<i>režanje</i>	<i>nelagodno</i>
<i>vlak kako prolazi</i>	<i>neugodno i uzrujano</i>
<i>lupanje</i>	<i>zastrašujuće i neugodno</i>
<i>građenje zgrade</i>	<i>živčano i uzrujano</i>
<i>spuštanje roleta</i>	<i>prestrašeno</i>
<i>košnja trave</i>	<i>zabavno</i>

Iz tablice je vidljivo da su učenici igrom stimulacije osjetila sluha bili svjesni svoje okoline koju su osluškivali te bilježili u radnom listiću sve što su tada čuli. Uz svaki navedeni zvuk učenici su zapisali dojmove te kako su se osjećali kada su čuli određeni zvuk. Kod nekih učenika isti zvuk je imao drugačiji utjecaj/dojam, primjerice zvuk auta na jednu osobu izazivao je osjećaj ugođe, dok se druga osoba osjećala zabrinuto jer je mislila da je potres. Slično je i sa zvukom lajanja psa gdje su tri osobe različito doživjele taj zvuk – jedna osoba se osjećala sigurno, druga je bila u strahu, a treća osoba je bila ljuta zbog samoga zvuka.

3.6.3 Analiza listića kojeg su učenici ispunjavali pridruživanjem detalja i pojmova

Nakon igre stimulacije osjetila učenici su dobili zadatak u kojem su s obzirom na uvećane detalje likovnih primjera (Edvard Munch, *Krik* i Vincent Van Gogh, *Zvezadana noć*) trebali razmisliti kakav ugođaj i zvuk bi povezali s istim. Učenici su rješavajući zadatak upotrebljavali pojmove koje su smatrali primjerenima za pojedini uvećani detalj. Iz rezultata zadatka se iščitava kako su učenici zaključili da crtež može biti „zvučan”.

UVEĆANI DETALJI	POJMOVI
	<i>zanimljivo; ugodan; zvuk rijeke prirodom; neugodan; valovi; malo uznemiren; umjereni tempo; spori tempo</i>
	<i>neugodan; šum valova, nestrpljivost; ugodan; vjetar; spori tempo; brzi tempo</i>

	<i>nježan, spori tempo; krik orla, akcijski; brzi tempo; ugodan; vodopad;</i>
	<i>zanimljiv; grub; zvuk vjetra, slobodni; nježan; neugodan; oluja; umjeren tempo; brzi tempo</i>
	<i>grub; zvuk topota zebre, sretni; neugodan; nježan; ugodan; kiša; teški zvukovi; brzi tempo</i>
	<i>ugodan; zvuk vjetra, nelagoda; nježan; grub; pijavica; spori tempo</i>
	<i>grub; neugodan zvuk, mračan; opuštajući; teški zvukovi; spori tempo; umjeren tempo</i>

Kao što se može primijetiti iz tablice, iste detalje likovnih djela svi učenici nisu jednako doživjeli. Naime, kod svakog detalja nalaze se različiti pojmovi koje su učenici pridružili detalju s obzirom na dojam koji je ostavio na njih. Osim toga, zanimljivo je što su učenici uz navedene pojmove dodavali i neke vlastite pojmove i asocijacije za pojedine detalje. Neki od vlastitih pojmova i asocijacija koji se mogu vidjeti u tablici su sljedeći: *zanimljivo, zvuk rijeke prirodom, malo uznemiren, vjetar, nestrpljivost, šum valova, krik orla, vodopad, oluja, slobodni, zvuk vjetra, zvuk topota zebre, kiša, pijavica, mračan, opuštajuće, teški zvukovi.*

3.6.4 Analiza prvog likovnog zadatka

Slijedilo je slušanje skladbe W. A. Mozarta, *Sonata za klavir u A duru, KV 331, 3st* i zapisivanje dojmova u radni listić. Učenici su zapisivali dojmove i vodili bilješke nakon čega su osmislili i napisali priču na temelju odslušane glazbe. Likovni zadatak za prvi dvosat bio je nacrtati priču koju su zapisali, koristeći različite linije prema karakteru i toku. Učenici su koristili flomastere u realizaciji svojih radova. Osim vizualizacije priče, učenici su trebali dati naslov svome radu.

U nastavku slijede naslovi i priče koje su učenici napisali inspirirani skladbom:

Učenica 1

Naslov: *Brza balerina*

Jedna balerina je došla na pozornicu. Kada je glazba krenula, počela je brzo plesati. Cijela publika se začudila, jer je balet obično spor. No shvatili su da umjetnost može biti različita.

Učenik 2

Naslov: *Jedan dječakov dan*

Dječak je hodao i hodao ulicom dok je došao do škole. Došao je u školu i bio je sretan, pa je ubrzo postao tužan jer su svi išli kući a on je jedini ostao u školi zbog dopunske nastave. Napokon je krenuo kući sav sretan i veseo. Trčao je kući što je brže mogao. Došao je kući sav sretan i spreman za pomoći oko sebe. Pomagao je mami oko kuhinje, oko suđa, oko posla... Krenuo je izlaziti sa prijateljima van i istrčao je iz kuće sav sretan jer je pomogao mami. Otišli su na nogometno igralište i igrali su se do noći. Svi su otišli kući na spavanje.

Učenica 3

Naslov: *Jedan dan...*

Maleni zeko čim se probudio je vidio svoju braću i sestre kako bježe i trknuo je za njima. Uspio ih je stići. Ispostavilo se da je to bio lovac, ali našli su neki mali šumarak pored potočića gdje su se igrali. Ubrzo su se umorili od silnog skakanja i trčanja. Odlučili su se odmoriti ispod velikog hrasta. Svi su zaspali osim malenog zečića koji je odlutao za još manjim šarenim leptirom. Njegova zabava se ubrzo prekinula zbog pucnja lovčeve puške.

Učenica 4

Naslov: *Dijete na kiši*

Jedno malo zaigrano dijete voljelo se igrati. Najviše je voljelo skakutati po lokvicama dok je padala kiša. Također jako je voljelo iznenađenja i umirujuće uspavanke, kao i lagane, ali uzbudljive pjesme.

Učenica 5

Naslov: Vesela livada

U jednoj šumi postoji jedna čarobna livada puna čarobnog cvijeća. To je nježno, veselo i razigrano cvijeće koje se obožava igrati s gostima svoje livade, pčelama, leptirima i drugim životinjama. Ono pleše, pjeva, igra se, veseli se i zabavlja najbolje što može.

Učenik 6

Naslov: Zbunjeni dječarac

Dječak radi i smišlja riješiti zadaću. Smislio je jedno pa drugo i treće rješenje! Sada mora smisliti kako to napisati. I sada polako piše i tako iznova za svaki zadatak.

Učenica 7

Naslov: Zečja pustolovina

Brzi zec skače kroz šumu. Nađe nešto jako zanimljivo, ali lijepo. To je bio klavir usred šume. Pogleda pokraj i nešto sporo se vuče. To je kornjača, ali ne obična. Čim vidi zeca jurne u vodu. Zec se začudio i krenuo dalje. Na kraju zec je u svom brlogu našao rođendansku zabavu za njega.

Učenik 8

Naslov: Igralište

Kada slušam ovu skladbu osjećam se razigrano kao da sam na igralištu sa prijateljima gdje skačemo, igramo se, a ponekad svađamo.

Učenica 9

Naslov: Balerina

Nazvala sam tako svoji naslov zato što ja treniram ples i muzika me jako inspirirala na plesanje. Ja pohađam Umjetničku plesnu školu Silvije Hercigonje. U plesnoj školi sam plesala na muziku Mozart Sonata za klavir u A duru i jako mi se svidjela. Profesoricu u plesnoj školi nam je rekla da odplešemo na tu muziku koreografiju koju želimo. Mene je ta muzika jako inspirirala na plesačicu koja pleše u dvorani s puno energije.

Učenik 10

Naslov: *Pas s lopticom*

Izveo sam psa u šetnju i ponio sam lopticu. Stigli smo u park. Kad sam bacio lopticu moj pas je toliko brzo trčao da je bio brži od vjetra. Toliko je bio brz da ga niti jedan nije mogao stići. Onda je uhvatio lopticu jurnuo je do mene u 0,90 milisekundi i dao mi lopticu.

Učenica 11

Naslov: *Kampiranje*

Moja obitelj i ja smo se spremili i otišli u šumu na kampiranje. Rastvorili smo šator i sve namjestili za kampiranje. Otišli smo pronaći grane da zapalimo vatru. Ispekli smo si večeru. Ušuškali smo se u svoje deke i malo čitali, pa smo se igrali zajedno. Počelo nam se jako spavati pa smo otišli spavati. Ujutro smo se spremili za odlazak, ali prvo smo još malo razgledali šumu. Vidjeli smo ptice i vjeverice. Otišli smo nazad doma i svima prepričali što smo radili i koje smo životinje vidjeli.

Učenica 12

Naslov: *Zec bježi od vuka*

Zec pase travu, a odjednom vidi vuka i počne skakati najbrže što može. Tako je on trčao kroz šume, livade, kuće, sela. Odjednom je uletio u nečiju kuću i vuk za njim. Uneredili su cijelu kuću. Trčali su po stolovima, krevetima, kaučima. Vuk nije mogao uloviti zeca pa je pozvao pojačanje. Zeca su lovila tri vuka. „Strašno”. Zec se toliko uplašio pa je stao. Kad su vukovi stigli do zeca, zec se sklupčao. I tada iza njega se pokaže trideset ljudi s puškama u rukama. I ubili su vukove.

Učenik 13

Naslov: *Škola*

Dječaku Marku je jako zabavno u školi i on sve zadatke najbrže obavi, ali mu postaje sve dosadnije i on postaje sve sporiji i sporiji. Na satu povijesti je skoro zaspao. No na satu geografije mu postaje opet zabavno i zanimljivo. Škola je završi kraju i zabava je prestala, ali se barem jako dobro zabavio.

Učenica 14

Naslov: *Šuljanje veselog špijuna*

Špijun je počeo lagano i polako tražiti čovjeka kojeg treba uloviti. Kad ga je ugledao počeo je brzo i veselo šuljati se do njega. Bio je iza auta gdje se osjećao ugodno. Kad se okrenuo čovjeka kojeg je lovio

više nije vidio i bio je tužan što ga je izgubio iz vida. Čovjek kojeg je lovio je primijetio da ga špijun prati pa se sakrio. Nakon toga čovjek je počeo bježati te grubo i agresivno počeo bacati stvari iza sebe. Špijun ga je uspio uloviti i rekao je da mu je ovo bila jako uzbudljiva misija. Špijun se osjećao lijepo i jako veselo. Ovo mu je bio jedan od veselih trenutaka njegovog života.

Učenik 15

Naslov: *Josip i klavir*

Bio jednom jedan svirač klavira. Zvao se Josip. Volio je svirati klavir. Ali kada se oženio prestao je svirati klavir jer je imao važnijih poslova. Par dana poslije žena mu je rekla da joj nešto odsvira na klaviru. I tako je Josip opet krenuo svirati klavir.

Učenik 16

Naslov: *Ples radosnog voća*

Uvijek nasmijane jabuke, kruške i jagode dogovorile su se kako razveseliti susjedu bananu. Odlučile su prirediti ples. Pitale su bananu da im se pridruži u plesu na sunčanoj livadi. Veselo su skakale nožice radosnog voća pa im nije mogao odoliti ni susjed ananas. Svi su nasmijani završili zabavni dan.

Učenik 17

Naslov: *Klavir i djeca na livadi*

Ubrzano, dinamično izvođenje skladbe sa zabavnim poskocima nakon laganijeg tempa. Podsjeća na igru djece na livadi. Lijepi i sunčan dan sa zagrijanim zrakama sunca.

Učenik 18

Naslov: *Nasumično pojavljivanje prirodnih pojava*

Znači tijekom potresa u ožujku 2020. godine ja sam spavao. Čim je počeo potres bacio je moju mamu s kreveta, ostala je bez glasa. Počela me dozivati, ali kako sam ja sanjao umislio sam si da sam na testu i kako me učiteljica doziva da predam test. Istog trena sam se ustao, ali potres je još uvijek trajao. Mama me odmah zgrabila za ruku i stali smo se pod štok. Kada je potres prestao imao sam više pomiješanih osjećaja u umu, ali morali smo se obući i ići kod bake i djeda da provjerimo jesu li oni dobro.

Učenica 19

Naslov: *Moje djetinjstvo*

Moje djetinjstvo i odrastanje bilo je jako zabavno. Čim sam se rodila bila sam zaigrano dijete, koje je voljela slušati uspavanku prije spavanja. Često sam odlazila u park. Tamo bih slušala ptičji pjev i spuštala se niz tobogan. Par godina kasnije dobila sam novog slatkog člana obitelji. Uvijek sam kao i dan danas voljela slušati zabavne i dirljive priče.

Učenici su napisali maštovite i originalne priče inspirirane skladbom. Može se uočiti raznolikost tema priča. Tako se neke tiču životinjskog svijeta (*Učenica 3, 7 i 12 te Učenik 10*), potresa (*Učenik 18*), djetinjstva i sjećanja (*Učenica 19*), izmišljene i maštovite priče (*Učenica 14, Učenik 15, 16*). Osmišljavanjem i pisanjem priča svaki učenik potaknuo je svoju maštu i kreativnost u različitim interpretacijama skladbe. Različite pisane i likovne interpretacije skladbe ukazale su na divergentno mišljenje kod učenika. Od navedenih priča slijedi šest izdvojenih radova za analizu.

Slika 1

Slika 2

Slika 1 prikazuje rad učenika koji je u svome radu koristio sve linije prema toku i karakteru osim tankih. Svojim radom je prikazao jedan neboder koji se u podnožju jako trese, dok se prema vrhu njiše. Prikazao je i nižu zgradu kako joj ispadaju cigle koje pokrivaju auto te snažno puhanje vjetra. Učenik je naveo kako je zadovoljan svojim radom te obrazložio naslov *Nasumično pojavljivanje prirodnih pojava* jer se vjetar i potres pojavljuju u isto vrijeme.

Učenica čiji rad prikazuje *Slika 2* vodila je dugačke bilješke pri slušanju skladbe: *Na početku je spori tempo i onda dolazi sve brži i brži tempo kao i sve veseliji i veseliji osjećaji. I onda ide brzi i veseli osjećaj pa onda ide sporiji i tužniji i tako kroz cijelu skladbu.* Navela je dojmove i osjećaje koje je proživljavala

tijekom slušanja: *brzi, ugodan, veseli, tužan, grub, lijep, podsjeća me na vesele trenutke moga života, uzbudljivo, agresivan, podsjećaju me na šuljanje*. Koristila je tanke, duge, debele, valovite, ukošene i kratke linije. Nacrtala je kako špijun lovi čovjeka i kako ga je ulovio. Navela je kako je iskazala svoje osjećaje u bojama. Sviđa joj se kako je napravila rad, ali misli da može i bolje. Nazvala je rad tako jer je špijun lovio čovjeka i kad ga je ulovio, bio je jako sretan i veseo.

Slika 3

Slika 4

Učenik čiji rad prikazuje *Slika 3* je ispunio cijeli format papira ravnim, valovitim, zakrivljenim, debelim, tankim, dugačkim i kratkim linijama. Kombinacijom navedenih linija postignut je ritam koji se neprestano izmjenjuje čitavim formatom. Stikmen kojeg je učenik nacrtao u središtu formata papira svira klavir čiji se zvukovi mogu „čuti“ zahvaljujući linijama koje su izgradile kompoziciju rada. Učenik je izvršio likovni zadatak, a njegov rad kojeg je nacrtao može se „čuti“.

Rad koji prikazuje *Slika 4* pripada učenici koja je također ispunila cijeli format papira ravnim, valovitim linijama prema toku, te debelim, tankim, kratkim, isprekidanim, dugačkim linijama prema karakteru. Rad prikazuje šatore, vatru, travu i nebo. U radnom listiću se izjasnila kako je zadovoljna svojim radom te je objasnila svoju odluku o naslovu *Kampiranje* jer njezina obitelj i ona kampiraju u šumi. Za razliku od prethodnog rada (*Slika 3*), učenica je doživljaj skladbe prikazala linijama koje su glavni dio strukture predmeta koje je nacrtala (mjesec, šatori, nebo, trava, vatra). Ritam je više ujednačen, smiren, simetričan (izuzev mjeseca) u usporedbi s radom koji prikazuje *Slika 3*.

Slika 5

Slika 6

Učenik čiji rad prikazuje *Slika 5* naveo je u radnom listiću kako je u izradi svoga rada koristio tanke, dugačke, kratke, izlomljene, ravne, zakrivljene i valovite linije. Nacrtao je dječaka koji izlazi iz škole, sretan. Zadovoljan je svojim radom, a naslov rada je *Jedan dječakov dan* jer je u priči opisao dječakov dan u školi. Prema potezima koje je radio može se očitati kako je brzo radio ili je htio takvim potezima linija predočiti živost odslušane skladbe.

Slika 6 prikazuje rad učenice koja je u izgradnji kompozicije koristila dugačke, isprekidane, tanke, kratke, debele linije. Zadovoljna je svojim radom i smatra kako ne bi ništa mijenjala. Nacrtala je čarobnu livadu punu veselih cvjetova, a naslov je „*Vesela livada*” jer je nacrtala livadu punu veselog cvijeća koje se igra pa joj je izgledala kao vesela livada.

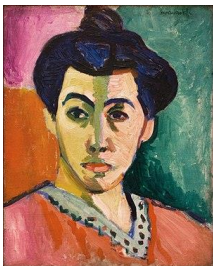
Analizirani radovi razlikuju se u temi - interpretaciji, bojama – tri rada su monokromna (*Učenik 1, 3 i 5*), a preostala tri rada su raznobojni (*Učenica 2, 4 i 6*). U svakom radu primjećuje se da su učenici pravilno koristili likovni jezik u likovnom zadatku te su ispunili cijeli format papira. Radovi su zanimljivi i maštoviti unatoč šablona u prikazima sunca, mjeseca, stikmena, vatre, oblaka, auta, zgrada.

Učenici su uspjeli vizualizirati skladbu koristeći linije različitih karaktera i toka te postigli pravilni i nepravilni ritam. Uporabom različitih linija prema toku i karakteru učenici su izradili i vizualizirali interpretaciju glazbe, a pri tome su im pomogle bilješke i asocijacije koje su bilježili tijekom slušanja skladbe.

3.6.5 Analiza listića kojeg su učenici ispunjavali tijekom aktivacije vida

Drugi dvosat započeo je izvedbom igre zagonetke. Zadatak je glasio *Vidim nešto plavo i okruglo*. Učenici su u radni listić trebali zapisati ono što zadovoljava kriterije navedenog iz svakodnevnog života. Pojmove koje su učenici zapisali su: *okrugli plavi blokić, lopta, plavi krug, balon, šljokica, čvrsti sapun, sat, borovnica, plava kugla, mrlja boje*. U drugom dijelu zadatka učenici su zapisali sve suprotno od oblih i plavih predmeta uz to da je i komplementarni kontrast. Učenički odgovori su sljedeći: *narančasta mrkva, narančasti kist, kriška mandarine, zgužvani narančasti kolaž papir, drvena daska, narančasti tekući sapun, zalazak sunca, narančasta krhotina od stakla, narančasti nož, olovka, spužva, krpa, stolac, pernica, torba, kutije, kuća, narančasta kocka*.

Drugim zadatkom u radnom listiću učenici su trebali grupirati ponuđene pojmove određenom likovnom djelu koji koriste komplementarne kontraste. Učenici su promatrali primjere te s obzirom na doživljaj i asocijacije koje povezuju s djelima bilježili svoje odgovore. U nastavku je tablica s pojmovima koje su učenici najviše pridruživali određenom djelu:

 Paul Gauguin, <i>Žena s mangom</i>	 Henri Matisse, <i>Portret gospođe Matisse</i>	 Vincent Van Gogh, <i>Portret Patience Escaliera</i>
ljeto (x15)	grubost (x11)	tišina (x10)
vrućina (x12)	hladnoća (x9)	samoća (x9)
mekoća (x8)	zamišljenost (x7)	zamišljenost (x8)
zamišljenost (x4)	samoća (x6)	hladnoća (x6)
tišina (x3)	tišina (x6)	mekoća (x5)
grubost (x1)	vrućina (x2)	vrućina (x4)
	mekoća (x1)	ljeto (x2)
		grubost (x2)

Iz tablice je vidljivo koliko je učenika svakom djelu dodjeljivalo navedene pojmove. Tako su Gauguinovom djelu *Žena s mangom* učenici najviše pridružili pojam ljeto, Matisseovom djelu *Portret gospođe Matisse* pojam grubost, a Van Goghovo djelo *Portret Patience Escaliera* pojam tišina. Zadatkom je ostvaren uvod u poeziju jer su učenici promatrajući djela mogli zaključiti da pojmovi mogu opisati i dočarati dojam djela koji ga je na njih ostavio.

3.6.6 Analiza drugog likovnog zadatka

Prije najave likovnog zadatka, učenicima je podijeljena pjesma Grigora Viteza, *Kad bi drveće hodalo*. Nakon što su učenici pročitali pjesmu, za likovni zadatak trebali su vizualizirati pročitano koristeći dva komplementarna para likovnom tehnikom tempere. Za analizu radova drugog dvosata odabrano je šest radova.

Slika 7

Slika 8

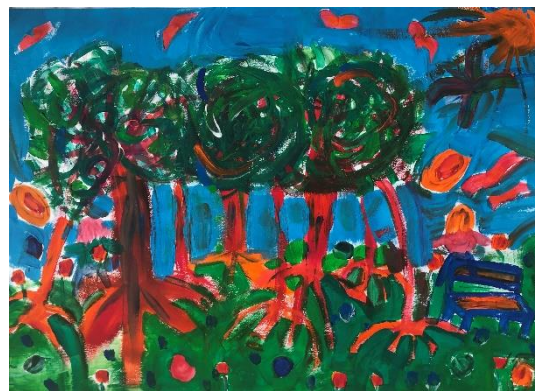
Slika 9

Slika 10

Slika 11

Slika 12

Učenici su u svojim radovima interpretirali stihove pjesme te originalno i kreativno izgradili kompoziciju komplementarnim kontrastima. Učenici su u radovima izbjegli uobičajene šablone drveća jer su koristili dodatne grane, korijenja i plodove na stablima, prikazali su nepostojeće ptice (Slika 8) i gnijezda koja lete (Slika 12).

Svaki rad ima individualni rukopis učenika, primjećuje se sličnost u odabiru boja (crvena, zelena, plava i narančasta), izuzev jednog rada kojega prikazuje Slika 9. Naime, učenica je u izgradnji svoje kompozicije rada komplementarnim kontrastima uz crvenu i zelenu boju koristila ljubičastu i žutu boju. Osim toga, rad učenice (Slika 9) jedini je koji je doslovno išao na personalizaciju drveća koje se smiješi – šablona. Većina učenika nanosila je temperu tapkanjem kista na podlogu, dok je učenica čiji rad prikazuje Slika 12 gustom temperom dočarala teksturu krošnje stabala kružnim i debelim potezima zelene boje tempere.

Pri samom završetku likovnog zadatka, učenici su se međusobno zamijenili za svoje radove te su inspirirani radom kojeg su dobili od kolege osmislili jedan stih pjesme. Slijedi prikaz stihova učenika:

Učenica 1 za učenicu 2: <i>Igranje u parku</i> <i>ljubav je u zraku.</i>
Učenica 2 za učenicu 1: <i>Igranje u parku</i> <i>kao sova u mraku.</i>
Učenica 3 za učenika 4: <i>Šareno drvo,</i> <i>šeta parkom,</i>

<i>ptice lete,</i> <i>i toplije krajeve</i> <i>slete,</i> <i>dan za dan,</i> <i>jutro za jutro,</i> <i>svi se vesele</i> <i>na Uskrsno jutro.</i>
Učenik 4 za učenicu 3: <i>Kad bi drvo hodalo, parkovi bi im bili par.</i>
Učenica 5 za učenicu 6: <i>Drvo lijepo ljubičasto je</i> <i>kao oštri grm seže.</i>
Učenica 6 za učenicu 5: <i>Šareno lišće na sve strane</i> <i>raskošna kosa umjesto grane.</i>
Učenik 7 za učenika 8: <i>Drveće igraju nogomet,</i> <i>a laste prate utakmicu.</i>
Učenik 8 za učenika 7: <i>Na prekrasan dan,</i> <i>drveća razgovaraju kako im je</i> <i>bilo na rođendanu.</i>
Učenica 9 za učenicu 10: <i>Šarenih ptica let</i> <i>kao plavi cvijet.</i>
Učenica 10 za učenicu 9: <i>Igranje u parku</i> <i>kao lijepo cvijeće</i> <i>u cvatu.</i>
Učenik 11 za učenika 12: <i>Drveća koja hodaju i igraju se i trče</i> <i>ko djeca i jako se vesele.</i>

Učenik 12 za učenika 11: <i>Noć je stabla su umorna, a lišće pada.</i>
Učenica 13 za učenicu 14: <i>Plavo nebo, i crveno cvijeće. Klupe u hodu, i šareno drveće.</i>
Učenica 14 za učenicu 13: <i>Šuma se razdvojila, ali ih je radost spojila. Sve se zbunilo, ali dobro je završilo.</i>
Učenica 15 za učenicu 16: <i>Drveća su crvena, krošnja je zelena, ima puno radosnih boja.</i>
Učenica 16 za učenicu 15: <i>Da bi drva hodala, cvjetovi pričali, parkovi hodali, sve bi bio sretno i veselo.</i>

Pisanje poezije učenicima nije bio težak zadatak što se može uočiti iz tablice. Učenici su izrazili svoje misli i osjećaje riječima pri interpretaciji vizualnih radova svojih kolega. Poezija učenika bogata je bojama, igrom i živosti. Primjećuje se kako je većina učenika doslovno prevodila sliku u tekst jer se u stihovima otkrivaju opisi rada koji im je dan. Nadalje, u stihovima su neki učenici spomenuli emocije poput ljubavi, sreće, radosti i veselja. Baš kao što je Grigor Vitez u pjesmi *Kad bi drveće hodalo* personalizirao prirodu, tako se i u učeničkim stihovima mogu primijetiti personifikacije cvijeća, parkova, umor drveća, drveće koje se igra i trči, drveće koje slavi rođendan, drveće koje ima kosu, drveće koje igra nogomet i laste koje prate utakmicu. Učenici su bili vrlo maštoviti u likovnom izražavanju te pisanju poezije.

3.6.7 Analiza radnog listića vrednovanja

Drugi nastavni dvosat završio je analizom i vrednovanjem učeničkih radova pri čemu su učenici navodili tri stvari koje su naučili, dvije zanimljive ideje koje su primijenili u svome radu te završnu misao, tj. dojam sata. Slijede tri listića vrednovanja s odgovorima.

Ime i prezime: _____ Razred: 5.c Datum: _____

ANALIZA

NAUČILI:

1. Tri stvari koje sam danas naučio/naučila:

- » kontrast
- » suprotne boje
- » kako prenijeti pjesmu na papiru u obliku slike

2. Dvije zanimljive nove ideje koje sam primijenio/primijenila u svome radu:

- » odlučila sam da će rad imati sjenu
- » da će imati 3 lopte

3. U jednoj rečenici napiši dojam današnjeg sata:

Zanimljiv i zabavan, nadam se da ćemo opet raditi nešto slično.

Listić 1

Ime i prezime: _____ Razred: 5.c Datum: _____

ANALIZA

NAUČILI:

1. Tri stvari koje sam danas naučio/naučila:

- » KONTRAST BOJA
- » KOMBINIRATI BOJE
- » MISLITI POZITIVNO

2. Dvije zanimljive nove ideje koje sam primijenio/primijenila u svome radu:

- » ŠARENOST RADA
- » DRVEĆE JE POČELO DOBIVATI Ljudske OSOBINE

3. U jednoj rečenici napiši dojam današnjeg sata:

BILO MI JE ZANIMLJIVO, LIJEPO I NOVO (OSTAT ĆE MI USJEĆANJE)

Listić 2

Ime i prezime: _____ Razred: 5.c Datum: _____

ANALIZA

NAUČILI:

1. Tri stvari koje sam danas naučio/naučila:

- » KONTRASTI / SUPROTNOST BOJA
- » KAKO NASTAJU NEKE BOJE IZ OSNOVNIH
- » MISLITI ZANIMLJIVO I KORISTITI MAŠTU

2. Dvije zanimljive nove ideje koje sam primijenio/primijenila u svome radu:

- » ŠARENOST RADA IZ 4 BOJE
- » CRTATI RAD BEZ ŠABLONE

3. U jednoj rečenici napiši dojam današnjeg sata:

ZANIMLJIV I MAŠTOVIT SAT.

Listić 3

1. Tri stvari koje sam danas naučio/naučila:

Učenica 1: *kontrast, suprotne boje, kako prenijeti pjesmu na papiru u obliku slike*

Učenica 2: *kontrasti boja, kombinirati boje, misliti pozitivno*

Učenica 3: *kontrast/suprotnost boja, kako nastaju neke boje iz osnovnih, misliti zanimljivo i koristiti maštu*

2. Dvije zanimljive nove ideje koje sam primijenio/primijenila u svome radu:

Učenica 1: *odlučila sam da će rad imati sjenu, da će imati tri lopte*

Učenica 2: *šarenost rada, drveće je počelo dobivati ljudske osobine*

Učenica 3: *šarenost rada iz četiri boje, crtati rad bez šablone*

3. U jednoj rečenici napiši dojam današnjeg sata:

Učenica 1: *Zanimljiv i zabavan, nadam se da ćemo opet raditi nešto slično.*

Učenica 2: *Bilo mi je zanimljivo, lijepo i novo (ostat će mi u sjećanju)*

Učenica 3: *Zanimljiv i maštovit sat.*

Iz odgovora na prvo pitanje zaključuje se kako su učenici tijekom sata osim primjene likovnog jezika kontrasta boja usvojili i odgojni aspekt nastave pozitivnog razmišljanja, te mogućnost prijenosa jednog medija (pjesme) u drugi (slika). Učenici su navođenjem novih ideja koje su primijenili u svojim radovima ukazali na mogućnost šarenosti rada iz samo četiri boje, personifikacije te rada bez šablone.

Prema odgovorima na treće pitanje pokazuje se kako su učenici spremni za sličnu nastavu u budućnosti jer im je sat bio zanimljiv i drugačiji od uobičajenog. Nastavnim satom je ostvarena interdisciplinarnost predmeta Hrvatskoga jezika i Likovne kulture.

3.6.8 Analiza listića kojeg su učenici ispunjavali tijekom aktivacije vida i pokreta

Treći i zadnji dvosat započeo je zadatkom interpretacije triju fotografija koje prikazuju situacije i geste ljudi. U jednoj rečenici učenici su zapisali što vide i kako to interpretiraju.

Fotografija 1

Fotografija 2

Fotografija 3

Za *Fotografiju 1* učenici su bili usklađeni u odgovorima povratka vojnika/tate kući i svojoj obitelji. Za *Fotografiju 2* učenici su primijetili i zaključili kako se radi o svađi, ljutnji i strahu djevojke na svojega dečka. Većina učenika je za *Fotografiju 3* odgovorila kako vide *siromašno dijete koje plače jer mu se kuća srušila*, te jedan odgovor koji odstupa od drugih, a to je *tuga dječaka jer ga nitko ne prihvaća*.

Nakon pregleda načina postizanja komunikacije i emocija slijedio je zadatak demonstracije u kojoj su učenici isprobavali položaje likovnih primjera skulptura. Učenici su prvo isprobali sve položaje skulptura, a nakon toga su zapisivali u radni listić pored svake poze ono što se od njih tražilo. Tako su se učenici za Mironovu skulpturu, *Bacač diska*, izjasnili kako im je bilo teško izvesti pozu koju je umjetnik napravio. Za tri preostale skulpture, *Umirući Gal*, *Majka Hrvata* i *Mislilac*, većina učenika je odgovorila kako im je bilo lagano izvesti pozu tih skulptura. Što se tiče poruke koju su učenici prepoznali u skulpturi *Bacač diska*, poruke su različite: *sreća, uzbuđenost, ponos, napetost i upornost*. Svakodnevnne situacije koje su učenici naveli za istu skulpturu su sljedeće: *priprema za trčanje, bacanje frizbija i tanjura, bildanje u*

teretani, bol u leđima i koljenu, kada se jako trudiš da nešto postigneš, misliš da ne možeš, ali ipak želiš pokušati i dati sve od sebe, uganuti gležanj, istezanje na treningu.

Za skulpturu *Umirući Gal*, učenici su istaknuli poruke *patnje, tuge i umora*, a svakodnevne situacije poze na koje skulptura podsjeća jesu: *ležanje na kauču i gledanje TV-a, spavanje, odmaranje, pad, slomljena noga, kada više nemaš motivaciju i odustaneš.*

Meštrovićevo djelo *Majka Hrvata* za učenike ima poruku smirenosti, zamišljenosti i meditiranja, a svakodnevnu uporabu vide u meditaciji, jogi, molitvi i vježbanju. *Mislilac* je za učenike iskomunicirao poruku *zamišljenosti, stresa, usamljenosti, razmišljanja, tuge*, a za svakodnevnu uporabu učenici su naveli sljedeće: *kada promišljam koji je odgovor na testu, misli o životu, kada nešto ne znam, pisanje zadaće, kada ti se nešto tužno dogodi i zbog toga si jako tužan jer ne možeš to popraviti, stres pod ispitom.* Zadatkom pokreta učenici su osvijestili položaje koje zauzimaju likovi i dobro koordinirali svojim tijelom pri oponašanju položaja skulptura.

3.6.9 Analiza trećeg likovnog zadatka

Likovni zadatak trećeg nastavnog dvosata bio je osmisлити performans kojim su učenici trebali iskazati neku poruku. Neki učenici su svoj performans dokumentirali jednom fotografijom, dok su se ostali odlučili svoj performans prikazati u više fotografija. Zbog toga su se poslužili osnovnim funkcijama programa za obradu fotografije – funkcija kolaža. Svi učenici su objasnili svoju poruku u jednoj rečenici. Performansi učenika uključivali su jednu ili više osoba, ovisno o poruci koju su željeli prenijeti. Iako su drugi učenici sudjelovali u performansima kolega, svaki učenik ima svoj performans i poruku. Slijedi pregled performansa učenika i njihovih poruka:

Slika 13

Poruka: *Sve sportove možeš uspjeti, no samo upornošću.*

Slika 14

Poruka: *Svi snovi se mogu ostvariti, ali moraš biti uporan.*

Slika 15

Poruka: *Kad si slobodan onda idi na friški zrak.*

Slika 16

Poruka: *Sigurnost ljudi.*

Slika 17

Poruka: *Perite ruke da budu čiste i da nemate bakterije na njima.*

Slika 18

Poruka: *Budi zahvalan i onime što imaš.*

Slika 19

Poruka: *Moja poruka je da ljudi ne budu pohlepni.*

Slika 20

Poruka: *Ako imaš želju i ako je želiš ostvariti, nemoj čekati posljednji čas, već se primi posla.*

Slika 21

Poruka: *Misli svojom glavom, ako ti misliš da je to točno onda to napiši ili izreci.*

Slika 22

Poruka: *Glavu gore, ne odustaj, svi znamo da ti to možeš, možda ti neki govore da to nije tako, ali duboko u sebi vjeruju u tebe, ako i nešto ne znaš, probaj, možda naučiš.*

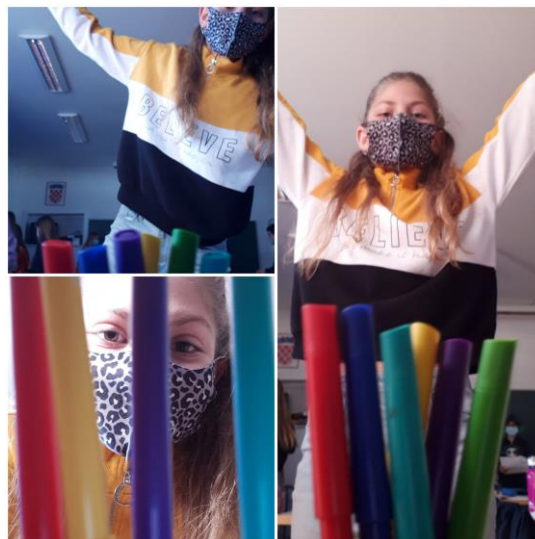

Slika 23

Poruka: *Ne smije biti tuge na svijetu.*

Slika 24

Slika 25

Poruka: *Da ljudi budu dobri i poštovani u svijetu da ima samo sreće i veselja.*

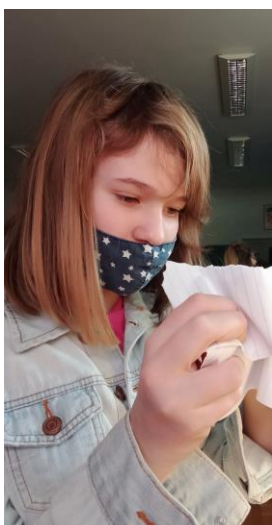
Slika 26

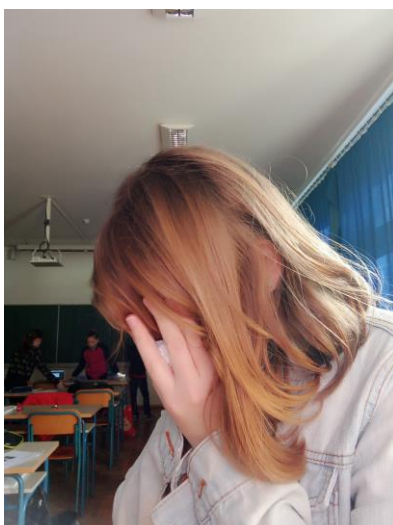
Slika 27

Poruka: *Kada imaš slobodnog vremena iskoristi ga, nemoj biti na internetu i na mobitelu. Budi s prijateljima, čitaj knjigu, pospremi svoje stvari.*

Poruka: *Moramo pomagati jedni drugima.*

Slika 28

Slika 29

Slika 30

Slika 31

Slika 32

Slika 33

Slika 34

Slika 35

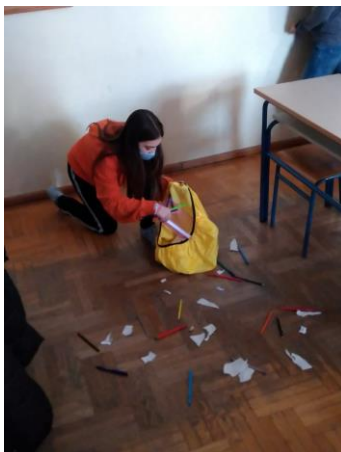

Slika 36

Poruka: Nikada ne smiješ odustati, moraš biti sve uporniji i uporniji kako bi postigao nekakve rezultate.

Slika 37

Slika 38

Slika 39

Slika 40

Slika 41

Poruka: *Recikliranje i
čuvanje okoliša u sreći.*

Poruke koje su učenici prenijeli svojim performansima razlikuju se u tematici koja uključuje recikliranje (serija *Slika 37 – 41*), emocije (*Slika 23*), pomaganje (*Slika 27*), zdravlje (*Slika 16 i Slika 17*), slobodno vrijeme (*Slika 15 i Slika 26*), inspirirajuće poruke i performansi (*Slika 13, 14, 20, 21, 22, serija Slika 28 - 36*), upornost (*Slika 12*), zahvalnost (*Slika 18*), pohlepa (*Slika 19*). Iz navedenoga se može uočiti kako je većina učenika prenijela svoje inspirirajuće poruke svojim performansima što ukazuje na ozbiljnost, zainteresiranost i znatiželju učenika petog razreda. Iako su se učenici prvi puta susreli i koristili performans, uspješno su izvršili likovni zadatak i bili kreativni i originalni te međusobno pomagali u izvedbi i dokumentiranju performansa.

3.6.10 Analiza ljestvice procjene na kraju trećeg dvosata

Na samom kraju nastavnog sata, provela se analiza radova ljestvicom pitanja u obliku ljestvice procjene i Likertove skale koja je sadržavala stavove o težini prevođenja poruke performansa, emocionalnom stanju tijekom rješavanja likovnog zadatka, vlastitom zadovoljstvu rada te razini uloženog truda.

Prema odgovorima učenika očito je kako je najviše njih odgovorilo da im nije bilo teško prenijeti poruku, dobro su se osjećali tijekom rješavanja likovnog zadatka, zadovoljni su svojim radom, te za razinu svoga uloženog rada daju ocjenu pet.

	Slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Ne slažem se
Bilo mi je teško prenijeti poruku	2	6	10
Dobro sam se osjećao tijekom rješavanja likovnog zadatka	15	3	/
Zadovoljan sam svojim radom	18	/	/

	1	2	3	4	5
Razina uloženog truda	/	/	/	4	14

Analizom radnih listića ljestvice procjene na kraju sata koji su vidljivi u tablicama uočava se kako većini učenika nije bilo teško prenijeti poruku performansom. Većina učenika također se dobro osjećala tijekom rješavanja likovnog zadatka. Svi učenici bili su zadovoljni u vlastitom stvaralačkom procesu te su u većini zaokružili broj pet kao razinu uloženog truda.

3.7 Rasprava o rezultatima istraživanja

Odgovor na prvo pitanje ovog istraživanja: *Kako iskustva o različitim vrstama učenja mogu utjecati na učenikovu motivaciju i učenje?* dobiven je upitnikom kojeg su učenici ispunili na prvom nastavnom dvosatu likovne kulture. Tijekom ispunjavanja upitnika, učenici su osvijestili u kojoj tvrdnji sebe prepoznaju. Rezultati analize upitnika ukazali su kako u razredu ima najviše učenika koji preferiraju kinestetički stil učenja.

Didaktičkim i likovnim zadacima u svakom nastavnom dvosatu učenici su se suočavali s drugačijim pristupom učenju i poučavanju. Različitim aktivnostima učenici su bili intrinzično motivirani jer nisu razmišljali o ocjenama, već su htjeli uspjeti u ispunjavanju onoga što se od njih tražilo te time iskusili zadovoljstvo urađenim. Osjećaj zadovoljstva učenici su izražavali bilješkama koje su pratile njihov likovni zadatak ili prethodne didaktičke zadatke i analize. Učenici su refleksijama na svoje radove i cjelokupno zalaganje u nastavi bili kritični i samokritični u iznošenju vlastitih mišljenja i ideja.

Učenici petog razreda shvatili su kako učenje nije apstraktno, već vidljivo putem iskustva koje se ostvaruje osjetilima i maštom. Učenje na različite načine motiviralo je učenike u kreativnosti te kritičkom mišljenju. Kako je svaki nastavni dvosat aktivirao različita osjetila i time poticao drugačiji pristup učenju, znatizeljni učenici su radi drugačijeg pristupa učenju bili izrazito motivirani neuobičajenim pristupom stjecanja iskustva i vještina učenja.

Odgovori na drugo istraživačko pitanje ovog rada: *Na koji način aktivirati osjetila na nastavi Likovne kulture?* primjećuju se u različitim didaktičkim i likovnim zadacima pomoću kojih su aktivirana osjetila učenika. Ostvarenim pristupom nastavi likovne kulture, učenicima su intenzivno bila aktivirana osjetila te se oblikovao osjećaj za igru. Aktivacijom osjetila u nastavi kod učenika je potaknuta pozornost, trajna budnost, traganje, sloboda u vizualnom i verbalnom izražavanju, istraživanje i motivacija. Time je ostvaren i cilj istraživanja, poticanje cjelovitog iskustva učenja, što je u nastavi ostvareno pomoću različitih zadataka i igara za poticanje osjetila. Iskustvom nastave koja je intenzivno poticala osjetila učenici su uvidjeli da su nastava i zadatci koji odstupaju od uobičajenog nastavnog sata likovne kulture unijeli svježinu.

Zadatci su bili osmišljeni u skladu s uzrastom učenika petog razreda te njihove svijesti o stvarnosti koja je usko povezana sa sviješću o likovnosti. Učenicima je približena spoznaja da umjetnost izaziva svjesnost osjetila.

Aktivacijom osjetila učenici su istraživali okolinu, izražavali svoje ideje, zamisli i osjećaje na različite načine. Zadatcima se učenike poticalo na istraživanje i interakciju s okolinom, a pri tome su odgovarali na vrlo kreativan i originalan način.

Treće istraživačko pitanje: *Na koji način potaknuti cjelovito iskustvo učenja primjenom umjetničkih područja u nastavi likovne kulture?* nalazi odgovore u interdisciplinarnosti s drugim nastavnim predmetima u školi. Načini na koje su se aktivirala osjetila na nastavi likovne kulture omogućila su korelaciju s drugim nastavnim predmetima u školi. U istraživanju su tri predmeta bila ključna za korelaciju, a to su: Hrvatski jezik, Glazbena kultura te Tjelesna i zdravstvena kultura. Pregledom kurikulumu svakog predmeta uočeno je što je primjereno i primjenjivo unijeti u nastavu likovne kulture. Cjelovito iskustvo učenja potaknuto je kroz didaktičke i likovne zadatke kojima su povezane i integrirane različite umjetničke grane (glazbena umjetnost, književnost, fotografija, pokret) u cjelovito umjetničko područje. Učenici su mogli povezati znanja iz drugih nastavnih predmeta i približiti likovnu kulturu i umjetnost svakodnevnom životu.

Takvim pristupom rješavanja zadataka, demonstracija, pisanja priče, poezije te samovrednovanja potaknuta je kreativnost učenika. Svakim nastavnim satom, učenici su razvijali maštu, empatiju, razumijevanje svijeta i drugih.

Različitim metodama rada koje uključuju putovanje u maštu, zamišljanja, maštanja i zapisivanja priče na temelju odslušanog glazbenog djela, osmišljavanja stihova pjesme na temelju tuđeg rada, izražavanja poruke tijelom - performansom, može se uočiti što je trenutačno bitno u životu desetogodišnjaka i kako pristupaju svijetu u kojem žive.

Neophodno je spomenuti ulogu i uključivanje emocija pri izradi likovnih zadataka te potrebu osvješćivanja, zapravo poticanja na svjesnost reakcija i interakcija emocija u nastavnom procesu. Učenici su prepoznavali i povezivali emocije s fotografijama i likovnim primjerima, verbalno su interpretirali glazbu i poeziju te su svoje emocije uključivali pri izradi likovnih zadataka.

Tijekom tri nastavna dvosata, učenici su potaknuli svoja osjetila i povezali ih sa svojim osjećajima.

Učenici su izrazili zadovoljstvo novim načinom organizacije likovnih i didaktičkih zadataka. Naveli su kako će im ovakav način nastave ostati u pamćenju što je potvrda za potrebom drugačijeg pristupa nastavi likovne kulture.

4. ZAKLJUČAK

Ostvareno istraživanje ukazalo je na potrebu učenja aktivacijom osjetila u izvođenju nastave likovne kulture. Cilj istraživanja ovog diplomskog rada bio je kako povećati učinkovitost usvajanja novog znanja aktivacijom osjetila te na koje se načine osjetila mogu aktivirati na nastavi likovne kulture. Rezultati istraživanja upućuju na saznanje koje može koristiti učitelju za buduće nastavne satove likovne kulture te omogućuje i učitelju i učenicima novi način učenja, stvaranja i izražavanja likovnim jezikom.

Aktivacijom osjetila učenicima je na novi način predstavljena nastava likovne kulture te proširena upotreba materijala pri izražavanju njihovih emocija i originalnih ideja. Povratne informacije ukazuju da su učenici spremni na nastavu koja im približava svakodnevni život, a ujedno ih uvodi u svijet umjetnosti.

Ovakvo istraživanje moglo bi se proširiti i provesti u svim petim razredima u školi. Na taj način bi se mogli usporediti tipovi učenja kod različitih razreda. Iako se ovo istraživanje temeljilo na tri osjetila, pokret, sluh i vid, moglo bi se proširiti i na druga osjetila koja nisu uobičajena za nastavu likovne kulture, primjerice okus i miris koji su obično najmanje korišteni u nastavi.

Učenje aktivacijom osjetila uvodi u svijet multisenzornog učenja koji je sveobuhvatan i trajan bez obzira na životnu dob, a uvelike će omogućiti i olakšati pristupačnost, razumijevanje i želju za svladavanjem novih spoznaja u svijetu u kojem živimo.

5. LITERATURA

Alsaggar, M. A., Shukran, Q. A. K. (2014) *Interdisciplinary art education*, 81 – 85

Anić, V. (1998) *Rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb, Novi Liber

Baines, L. (2008). *A Teacher's Guide to Multisensory learning Literacy by Engaging the Senses*, Association for Supervision and Curriculum Development

Bratko, D., (2006). *Psihologija*, Udžbenik psihologije za gimnazije, Zagreb: PROFIL

Dewey, J. (1938). *Education as experience*, TOUCHSTONE with Kappa Delta Pi, New York

Goldman, D. (1997). *Emocionalna inteligencija*. Zagreb: Mozaik knjiga

Jesnen, E. (2003). *Super-nastava nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*, Jastrebarsko Slap

Kovačević D. i Ozorlić Dominić R., (2011) *Akcijsko istraživanje i profesionalni razvoj učitelja i nastavnika*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture i Likovne umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb

Pekrun, R. (2014) Emotions and Learning. *Educational practices series* 24:32 Gonnet Imprimeur, France

Pritchard, A. (2009). *Ways of learning, Learning theories and learning styles in classroom*, New York: Routledge

Posokhova, I. 2005. Važnost razvoja i poticanja osjetila, *Dijete, vrtić, obitelj*, Vol 11, No 41, str 9.

5.1 Internetski izvori

<https://sites.tufts.edu/emotiononthebrain/2014/10/09/emotion-and-our-senses/> (gledano 19. travnja 2021.)

<https://www.edutopia.org/blog/creativity-academics-power-of-arts-education-neil-swapp> (gledano 22. ožujka 2021.)

<https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27924> (gledano 19. travnja 2021.)

6. PRILOZI

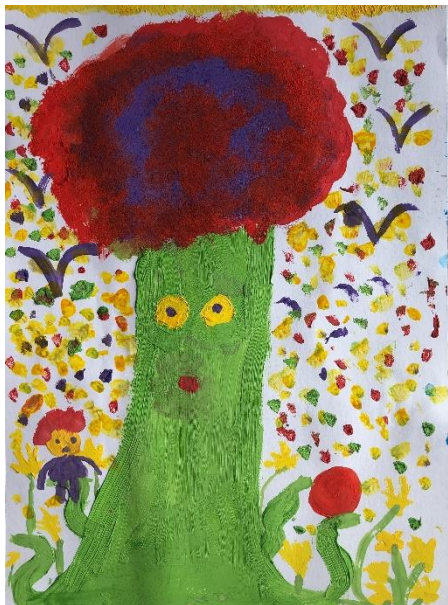
6.1 Radovi učenika

6.2 UPITNIK

1. Kada imam ispred sebe test, ja najčešće:

- a) Prvo pročitam pitanja
- b) Poslušam upute osobe koja test zadaje
- c) Odmah krenem s popunjavanjem testa

2. Kada nekome nešto objašnjavam, ja:

- a) Napišem mu pisane instrukcije
- b) Dam mu verbalno objašnjenje
- c) Prvo mu pokažem, pa mu onda dam da sam pokuša

3. Često kažem:

- a) Gledajte kako ja to radim
- b) Dajte da vam objasnim
- c) Pokušajte sami

4. U svoje slobodno vrijeme, često:

- a) Idem u muzeje i galerije
- b) Slušam glazbu i razgovaram s prijateljima
- c) Bavim se sportom ili hobbijem

5. Kada kupujem odjeću, često:

- a) Zamislim kako bi izgledala kad bih je obukao/obukla
- b) Savjetujem se s prodavačima
- c) Odmah probam odjeću koja me zanima

6. Kada učim neku novu vještinu, najugodnije se osjećam:

- a) Kada promatram što drugi čine
- b) Kada mi se objasni šta treba raditi
- c) Probam sam/a i u isto vrijeme pokušavam shvatiti šta trebam raditi

7. Kad slušam neki bend uživo:

- a) Promatram bend i publiku
- b) Slušam tekstove i ritam
- c) Krećem se u ritmu glazbe

8. Kad se koncentriram:

- a) Usredotočim se na riječi ili slike koje vidim
- b) U mislima razmišljam o mogućem rješenju problema/o nekoj aktivnosti
- c) Krećem se, dodirujem stvari i igram se različitim predmetima

9. U mojem najranijem sjećanju:

- a) Vidio/vidjela sam nekoga
- b) Netko mi se obratio
- c) Nešto sam radio/la

10. Kada sam napet/a:

- a) Zamišljam najgore moguće scenarije
- b) U mislima sa sobom „raspravljam” o stvarima koje me najviše opterećuju
- c) Ne mogu mirno sjediti, stalno se vrtim i krećem

11. Kada ponavljam za test, ja:

- a) Pišem bilješke i radim sheme
- b) Razgovaram sam/a sa sobom ili s drugima o bilješkama
- c) Zamislim kako odgovaram na pitanja

12. Stvarno volim:

- a) Filmove, fotografiju, umjetnost i promatrati ljude
- b) Slušati glazbu, radio ili razgovarati s prijateljima
- c) Sportske aktivnosti, ples i finu hranu

13. Većinu slobodnog vremena provodim:

- a) Gledajući televiziju ili na društvenim mrežama
- b) Razgovarajući s prijateljima

c) Baveći se sportskom aktivnošću ili izrađujem neke nove stvari

14. Susret s prijateljem/prijateljicom dogovorim:

a) Fizički (licem u lice)

b) Razgovaram s njima telefonom

c) Pokušam organizirati susret uz neku dodatnu aktivnost ili obrok

15. Prvo primijetim način na koji ljudi:

a) Izgledaju i oblače se

b) Zvuče i govore

c) Stoje i kreću se

16. Ako sam ljut/a, obično:

a) U mislima ponavljam što me uzrujalo

b) Uz povišen glas ljudima objašnjavam kako se osjećam

c) Lupam vratima i fizički izražavam ljutnju

17. Najlakše pamtim:

a) Lica

b) Imena

c) Stvari koje sam napravio/la

18. Kad sretnem starog prijatelja:

a) Kažem: "Sjajno te je vidjeti!"

b) Kažem: "Sjajno je što smo se čuli!"

c) Zagrlim ga ili se rukujemo

19. Najbolje pamtim stvari tako da:

a) Radim bilješke

b) Govorim ih na glas ili ključne riječi ponavljam u sebi

c) Vježbam određenu aktivnost ili zamišljam kako ju izvodim

20. Često kažem:

- a) Vidim šta želiš reći
- b) Jasno mi je šta želiš reći
- c) Znam kako se osjećaš

6.3 Priprema za prvi sat

Ime i prezime studenata: Marija Prša

Škola: Osnovna škola Augusta Šenoe

Razredni odjel: peti razred

Školska godina: 2020./2021.

Dan izvedbe: 29. siječnja 2021.

Priprema za nastavni sat:

**VRSTE LINIJA U LIKOVNOJ KOMPOZICIJI KAO INTERPRETACIJA
GLAZBENE KOMPOZICIJE**

Iz nastavne teme: SLIKA, POKRET, ZVUK I RIJEČ

Tip sata: OBRADA NOVOG NASTAVNOG SADRŽAJA

I. CILJ I SHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI (znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata:

Naučiti učenike kako se linije po toku i karakteru povezuju i primjenjuju u izgradnji kompozicije te kako to primijeniti u vlastitoj interpretaciji vizualizirane glazbe.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kompetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će moći:

- razlikovati linije prema toku i karakteru
- kombinirati različite linije prema toku i karakteru u izradi interpretacije glazbe
- izraziti se u pisanju priče na materinskom jeziku

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata :	1.Šire istraživanje 7 min. 2. Fokusirano istraživanje 7 min. 3. Ponavljanje 1 min. 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 65 min. 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 10 min.
Likovno područje:	2D
Nastavna tema:	Slika, pokret, zvuk i riječ
Ključni pojmovi:	Tok linije, karakter linije
Likovni elementi:	Crta
Elementi gradnje likovne sintakse:	Ritam
Likovni motiv:	Vizualizirati skladbu koristeći linije različitih karaktera i toka
Likovni problem:	Linijama prema karakteru i toku postići pravilni ili nepravilni ritam
Likovno tehnička sredstva:	Flomaster
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	Vincent Van Gogh, <i>Zvezdana noć</i> Edvard Munch, <i>Krik</i>
Oblici rada:	sociološki oblik rada: individualni psihološki oblik rada: po zamišljanju
Metode rada:	Putovanje u maštu, praktični rad
Mediji (nastavna sredstva i pomagala):	Računalo, projektor
Korelacija:	Glazbena kultura
Literatura:	a) Za učenike (udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja): 1.
	b) Za nastavnika (stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka): 1. Nastavni plan i program za osnovnu školu 2. Kurikulum

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA («SCENARIJ»)

(Detaljna razrada sata – «scenarij» nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se *ne* prepričava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE 7 min 1.1. Priprema	<i>Bez obzira kakav vam je danas dan, ovaj nastavni sat će vas zanimljivim vježbama i zadacima oraspoložiti i osvijestiti o stvarima kojih mnogo puta nismo sasvim svjesni. Počnimo s prvom igrom.</i> Prezentacija započinje igrom stimulacije osjetila učenika. Zadatak glasi: <i>Uzmite olovku i radni listić te izađite van. U rubriku zvuk navedite sve što trenutačno čujete. Uz svaki zvuk zapišite kako se osjećate kada čujete određeni zvuk.</i>	Učenici uzimaju pribor i izlaze van te bilježe što sve čuju i dojmove onoga što čuju.	- individualni rad	-istraživanje Pisano izražavanje	- powerpoint prezentacija

1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini, npr. kontrast) Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija	Slijedi zadatak u kojem će učenici s obzirom na uvećani detalj likovnog primjera razmisliti kakav ugođaj i zvuk bi povezali s istim (ugodan, neugodan, nježan, grub, brzi tempo, spori tempo). Nakon toga na slajdu se pojavljuje legenda s vrstama i karakterom linija. Pomoću legende učenici će uspoređivati i primijetiti koje linije prema toku i karakteru umjetnici koriste u svojim djelima. Na prezentaciji će se za taj zadatak prikazati detalji i djela Vincenta Van Gogha, <i>Zvezdana noć</i> (grafika), Edvard Munch, <i>Krik</i> (grafika). S djelima će se naglasiti koji likovni element umjetnici koriste u oblikovanju kompozicije – linija. Na sljedećem slajdu će biti podsjetnik – sažetak kakve linije mogu biti prema toku i karakteru: <i>S obzirom na karakter linije mogu biti debele, tanke, dugačke, kratke, isprekidane, izlomljene. Linije prema toku mogu biti ravne, krivulje.</i>	Učenici gledaju, razmišljaju i povezuju uvećane detalje sa ugođajem i zvukom. Učenici gledaju, identificiraju i razlikuju linije prema toku i karakteru.	-Individualni rad - rad u skupini	- rad s ilustrativnim materijalima/vizualnim izvorima -istraživanje Pisano izražavanje	- powerpoint prezentacija - Ilustrativni primjeri računalo
--	---	--	---	--	--

2. FOKUSIRANO
ISTRAŽIVANJE
7 min

2.1.....
(povezivanje
otkrivenog
problema s
nastavnim
sadržajem,
pomoću
umjetničkog djela
i primjera iz
svakodnevnog
života)

Slijedi slušanje odabrane skladbe i zapisivanje
dojmova u radni listić.
Zadatak glasi: *Tijekom skladbe, vodite bilješke*
i napišite priču na temelju zadane glazbe.

Učenici **zapisuju** dojmove i **sastavljaju** priču
individualno tijekom **slušanja** glazbe.

- individualni rad

- Pisano
izražavanje

- powerpoint
prezentacija

2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	Studentica u prezentaciji najavljuje današnji zadatak. Današnji likovni zadatak glasi: <i>Nacrtajte priču koju ste zapisali i smislili slušajući skladbu koristeći različite linije prema karakteru i toku. Za likovni zadatak koristite flomastere.</i> *Napomena: Ne koristiti šablone (npr. sunce, srce, emotikoni) Biti kreativan i originalan.	Učenici čitaju upute, pripremaju se za zadatak. S priborom započinju rad. Učenici razmišljaju kako povezati svoju priču i primijeniti linije prema toku i karakteru u svome radu.	- individualni rad		
<u>3. PONAVLJANJE</u> 1 min	U prezentaciji će se ponovno pojaviti sažetak linija prema toku i karakteru. Na prezentaciji je slajd s likovnim zadatkom.	Učenici ponavljaju i preporučavaju likovni zadatak.			
<u>4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA</u> 65 min.	Kada naprave likovni zadatak učenicima je zadnji zadatak dati naslov – ime svome radu i zapisati ga u radnom listiću.	Učenici u svome radu kombiniraju linije prema toku i karakteru. Učenici navode naziv svome radu u radnom listiću.	- Individualni rad	- praktičan rad - kombiniranje - građenje	Flomasteri

5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA 10 min 5.1. Priprema	Slijedi najava analize i vrednovanje radova učenika. Na prezentaciji prije ponavljanja piše sljedeće: <i>Vrednovat ćete svoj rad uz radni listić kojeg ćete ispuniti.</i>				
5.2. Ponavljanje	Na prezentaciji piše sljedeće: <i>Ponovite i objasnite što je bio likovni zadatak.</i>	Učenici ponavljaju i objašnjavaju likovni zadatak			
5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	Nakon ponavljanja, kao što je najavljeno učenici će koristiti radni listić koji će ispuniti i vrednovati svoje radove kroz kategorije: <i>Opišite svoj rad tako da:</i> • <i>Nabrojite linije po karakteru i toku kojima ste se koristili u izvedbi rada.</i> • <i>Objasnite što ste nacrtali – prikazali svojim radom.</i> • <i>Jeste li zadovoljni kako ste prenijeli svoju priču inspiriranu glazbom na svoj rad? Biste li nešto promijenili?</i> • <i>Navedete razlog naslova svoga rada.</i>	Učenici opisuju svoj rad nabrajanjem linija prema karakteru i toku koje su koristili. Učenici objašnjavaju što su nacrtali i navode jesu li zadovoljni svojim radom. Učenici navode razlog naslova svoga rada.			

IV. PLAN PLOČE

Naziv N Teme

Ključni pojmovi: linije prema toku i karakteru

6.4 Pisana priprema za drugi sat

Ime i prezime studenata: Marija Prša
Škola: Osnovna škola Augusta Šenoe
Razredni odjel: peti razred
Školska godina: 2020./2021.
Dan izvedbe: 12. veljače 2020.

Priprema za nastavni sat:

INTERPRETACIJA POEZIJE KOMPLEMENTARNIM KONTRASTOM

Iz nastavne cjeline/teme: SLIKA, POKRET, ZVUK I RIJEČ

Tip sata: OBRADA NOVOG NASTAVNOG SADRŽAJA

I. CILJ I SHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI (znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata:

Uputiti učenike kako parove boja komplementarnog kontrasta primijeniti i povezati s interpretacijom stihova u vlastitom izražavanju.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kompetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će moći:

- razlikovati parove komplementarnog kontrasta na likovnim primjerima
- interpretirati stihove pjesme pomoću komplementarnog kontrasta
- primijeniti tehniku tempere prema naputcima o odnosu gustoće i pokrivenosti
- izraziti svoje misli i osjećaje pri interpretaciji stihova pjesme

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata :	1.Šire istraživanje 6 min. 2. Fokusirano istraživanje 7 min. 3. Ponavljanje 2 min. 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 65 min. 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 10 min.
Likovno područje:	2D
Nastavna tema:	Slika, pokret, zvuk i riječ
Ključni pojmovi:	Komplementarni kontrast
Likovni elementi:	Boja
Elementi gradnje likovne sintakse:	Kontrast
Likovni motiv:	Izraditi vlastitu interpretaciju stihova pjesme u tehnici tempere

Likovni problem:	Komplementarnim kontrastima izgraditi kompoziciju.
Likovno tehnička sredstva:	Tempera
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	Vincent Van Gogh, <i>Autoportret</i> Henri Matisse, <i>Portret gospođe Matisse</i> Paul Gauguine, <i>Žena s mangom</i>
Oblici rada:	sociološki oblik rada: individualni psihološki oblik rada: po zamišljanju
Metode rada:	Putovanje u maštu, praktični rad
Mediji (nastavna sredstva i pomagala):	Računalo
Korelacija:	Hrvatski jezik
Literatura:	a) Za učenike (udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja): 2. Martina Kosec, Jurana Linarić Mihalić, Dijana Nazor, <i>Opažam oblikujem 5</i> , Profil Klett, Zagreb
	b) Za nastavnika (stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka): 1. Nastavni plan i program za osnovnu školu 2. Kurikulum

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA («SCENARIJ»)

(Detaljna razrada sata – «scenarij» nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se *ne* prepričava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
----------------------	---------	--------	-------------	-------------	------------------------------

1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE 6 min 1.1. Priprema	<i>Na današnjem nastavnom satu radit ćete zanimljive vježbe i zadatke kojima ćete na zabavan i kreativan način naučiti nešto novo iz Likovne kulture.</i> <i>Prva igra je igra zagonetke.</i> Na početku prezentacije nalazi se igra zagonetke. Zadatak glasi ovako: <i>Vidim nešto plavo i okruglo. Zapiši one predmete koji zadovoljavaju kriterije navedenog u svom okruženju.</i>	Učenici zapisuju predmete koji odgovaraju kriterijima plavoga i okrugloga.	- individualni rad		- powerpoint prezentacija
---	---	--	---------------------------	--	----------------------------------

1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini, npr. kontrast) Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija	Nakon igre zagonetke na prezentaciji se nalaze boje (plava, zelena, žuta, narančasta, crvena i ljubičasta) i pojam komplementarni kontrast. Objašnjava se pojam komplementarnoga. Nastavlja se zadatak zagonetke otkrivanjem komplementarnog para plave boje, a nakon toga grupiraju se i drugi parovi. Slijedi nastavak prve vježbe. Zadatak glasi: <i>Zapiši u radni listić sve suprotno od obliha i plavih predmeta, uz to da je i komplementarni kontrast.</i>	Učenici gledaju, uspoređuju i prepoznaju komplementarne parove. Učenici rješavaju vježbu i zapisuju u radni listić predmete suprotne od obliha i komplementarni para plave boje.	-individualni rad	- rad s ilustrativnim materijalima/vizu-alnim izvorima - istraživanje pismeno izražavanje	- powerpoint prezentacija - Ilustrativni primjeri, računalo
--	--	---	--------------------------	---	---

<u>2. FOKUSIRANO ISTRAŽIVANJE</u> <u>7 min</u> 2.1..... (povezivanje otkrivenog problema s nastavnim sadržajem, pomoću umjetničkog djela i primjera iz svakodnevnog života)	Na prezentaciji se prikazuju različiti likovni primjeri koji koriste komplementarne kontraste. Slijedi zadatak razmišljanja i povezivanja koji glasi ovako: <i>Razmisli i pridruži pojam/pojmove koje bi pripadale određenom djelu?</i> Pojmovi: sreća, tuga...(riječi koje bi bile uvod u poeziju).	Učenici gledaju likovne primjere. Učenici grupiraju pojmove sa likovnim primjerima.	- individualni rad	- rad s ilustrativnim materijalima/vizu-alnim izvorima - Istraživačka Igra	- powerpoint prezentacija
---	--	---	---------------------------	--	----------------------------------

2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	Sljedeći slajd koji najavljuje današnji zadatak: <i>Pročitajte sljedeće stihove i vizualizirajte ih svojim radom koristeći dva komplementarna para. Likovna tehnika će biti tempere.</i> Objašnjenje likovne tehnike: <i>Tempera je slikarska tehnika. Tempera je gusta, neprozirna boja, zbog čega možemo lako preslikavati dijelove slike koji nam ne odgovaraju. Boju na paleti treba razrjeđivati vodom. Podloga za slikanje temperom treba biti hrapav papir, drvo ili platno. Kist za temperu je čvršći od onih za vodene boje.</i>	Učenici čitaju upute i stihove pjesme nakon koje se pripremaju za zadatak. Priborom - temperama počinju raditi.	- individualni rad	Putovanje u maštu	
<u>3. PONAVLJANJE</u> 2 min	Naputak: <i>Ponovite svojim riječima kako glasi likovni zadatak.</i>	Učenici ponavljaju i prepričavaju likovni zadatak. Učenici utvrđuju komplementarne parove.	- individualni rad		

4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA 65 min.	Na prezentaciji se pojavljuje likovni zadatak.	Učenici kombiniraju komplementarne parove i upotrebljavaju ih na svojim radovima. Učenici dovršavaju svoje radove.	- Individualni rad	- praktičan rad - kombiniranje - građenje	Tempere
5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA 10 min 5.1. Priprema	Nakon što učenici završe likovni zadatak, međusobno (u paru) će zamijeniti svoje radove. Sljedeći zadatak glasi: <i>Inspiriran radom kojeg dobijte od kolege, osmislite jedan stih pjesme.</i>	Učenik osmišljava stih na temelju rada kolege.	- Individualni rad		
5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	Nakon što učenici napišu stihove na temelju radova kolega, slijedi slaganje stihova prve pjesme prema radovima koje oslikavaju pojedine stihove. To će se isto učiniti sa stihovima koje su učenici pisali za pojedine radove. Slaganjem radova moći će se usporediti kakav dojam stihovi pjesnika ostavljaju na učenička djela, a kakav dojam učenička djela na interpretaciju u stihu učenika. Slijedi analiza i vrednovanje radova. Učenici ispunjavaju radni listić. <i>Napiši:</i> <i>1. Tri stvari koje sam danas naučio/naučila:</i> <i>2. Dvije zanimljive nove ideje koje sam primijeni/primijenila u svome radu:</i>	Učenici navode tri stvari koje su naučili, dvije zanimljive nove ideje koje su	- rad u skupini		

	3. U jednoj rečenici napisati dojam današnjeg sata:	primijenili u svome radu i pišu završnu misao – dojam sata.			
--	---	---	--	--	--

IV. PLAN PLOČE

Naziv N Teme Ključni pojmovi: komplementarni kontrast, komplementarni par
--

6.5 Pisana priprema za treći sat

Ime i prezime studenata: Marija Prša
Škola: Osnovna škola Augusta Šenoe
Razredni odjel: peti razred
Školska godina: 2020./2021.
Dan izvedbe: 26. veljače 2021.

Priprema za nastavni sat:

PERFORMANS U KOMUNIKACIJI VIZUALNIM IZRAZOM

Iz nastavne teme: SLIKA, POKRET, ZVUK I RIJEČ

Tip sata: OBRADA NOVOG NASTAVNOG SADRŽAJA

I. CILJ I SHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI (znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata:

Uputiti učenike kako je pokret u umjetnosti povezan s izražavanjem emocijama te kako to primijeniti u vlastitom izražavanju odnosom volumena i prostora.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kopetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će moći:

- demonstrirati različite položaje skulptura
- prikazati performans kojim će izraziti neku poruku
- prepoznati vlastito zadovoljstvo u stvaralačkom procesu

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata :	1.Šire istraživanje 6 min. 2. Fokusrano istraživanje 7 min. 3. Ponavljanje 2 min. 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 65 min. 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 10 min.
Likovno područje:	3d
Nastavna tema:	Slika, pokret, zvuk i riječ
Ključni pojmovi:	Prostor, volumen, performance
Likovni elementi:	Volumen, prostor
Elementi gradnje likovne sintakse:	ravnoteža
Likovni motiv:	Osmisliti vlastiti pokret kojim se iskazuje neka poruka (performance)
Likovni problem:	Izraziti poruku pokretom kroz ravnotežu

Likovno tehnička sredstva:	Fotografski aparat, tablet, mobilni telefon
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	Miron, <i>Bacač diska</i> <i>Umirući Gal</i> Meštrović, <i>Majka Hrvata</i> Rodin, <i>Mislilac</i>
Oblici rada:	sociološki oblik rada: individualni psihološki oblik rada: po zamišljanju
Metode rada:	Putovanje u maštu, praktični rad
Mediji (nastavna sredstva i pomagala):	Računalo
Korelacija:	Tjelesna i zdravstvena kultura
Literatura:	a) Za učenike (udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja): 1.
	b) Za nastavnika (stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka): 1. Nastavni plan i program za osnovnu školu 2. Kurikulum

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA («SCENARIJ»)

(Detaljna razrada sata – «scenarij» nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se *ne* prepričava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE 6 min 1.1. Priprema	<i>Današnji nastavni sat sastoji se od različitih vježbi demonstracija i zadataka koje će sigurno biti zanimljive i neobične za uobičajeni sat Likovne kulture.</i> Prezentacija započinje vježbom koja glasi: <i>U jednoj rečenici opišite što vidite na sljedećim fotografijama.</i> Na prezentaciji se nalaze fotografije koje pokazuju situacije i geste.	Učenici uz svaku reprodukciju u radnom listiću zapisuju rečenicu opisom onoga što vide i kako to interpretiraju .	- individualni rad		

1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini, npr. kontrast) Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija	S obzirom na vježbu koja je „komunicirala s učenicima“ slijedi nabrojanje načina komuniciranja – slika, jezik, geste, izrazi lica i pokret. Na sljedećem slajdu postavljeno je retoričko pitanje: <i>Možemo li emocije izraziti pokretom?</i> Pitanje će dobiti svoj odgovor priloženim različitim odnosima slike i pokreta – fotografija, ples, animacija, skulpture koje komuniciraju svojim pokretom različite emocije.	Učenici razmišljaju mogu li se emocije izraziti pokretom. Učenici prepoznaju kako pokreti mogu izraziti različite emocije.	-individualni rad	- razgovor, performativna komunikacija - rad s ilustrativnim materijalima/vizualnim izvorima - istraživanje usmeno izlaganje	- powerpoint prezentacija - Ilustrativni primjeri
---	---	---	--------------------------	--	--

<u>2. FOKUSIRANO ISTRAŽIVANJE</u> <u>7 min</u> 2.1..... (povezivanje otkrivenog problema s nastavnim sadržajem, pomoću umjetničkog djela i primjera iz svakodnevnog života)	Slijedi vježba demonstracije kojom će učenici isprobati položaje prethodno viđenih likovnih primjera. Na taj način će osvijestiti položaje koje zauzimaju likovi. <i>Promotrite likovni primjer i pokušajte ga sami napraviti. Nakon demonstracije, zapišite u radni listić pored svake poze kako ste se osjećali pri njevoj izvedbi, je li bila lagana ili teška, što mislite što je htjela poručiti – iskomunicirati svojim pokretom? Navedite situaciju u kojoj bi se čovjek mogao naći u tom položaju.</i> Nakon toga slijedi slajd sa objašnjenjem što je to performans prikazujući likovne primjere. Napomenut će se kako performans u sebi ima/može imati elemente kazališta, plesa, pantomime, glazbe ili cirkusa. Na posebnom slajdu će se usporediti jedno likovno djelo na platnu i performans. Ispod slikarskog djela pisat će koji materijal umjetnik koristi u izvedbi rada – platno i boju, a s druge strane vidjet će fotografiju performansa – za kojeg će pisati kako se umjetnik tu koristi svojim tijelom za iskazivanjem neke ideje.	Učenici demonstriraju položaje koje su zauzeli likovni primjeri. Učenici zapisuju u radni listić kako su se osjećali pri izvedbi poze, je li bila lagana. Nadalje, učenici iznose svoje mišljenje što je skulptura iskomunicirala pokretom. Za kraj zapisuju situaciju u kojoj bi se čovjek mogao naći u takvom položaju. Učenici promatraju likovne primjere i primjećuju različite pristupe i načine performans umjetnika. Učenici promatraju primjere i primjećuju razlike i sličnosti različitih umjetničkih izražavanja.	- individualni rad	- rad s ilustrativnim materijalima/vizualnim izvorima - Istraživačka Igra	- powerpoint prezentacija
---	--	--	---------------------------	---	----------------------------------

2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	Sljedeći slajd najavljuje zadatak. <i>Osmislite performans kojim želite iskazati neku poruku. Razmislite i zapišite tu poruku i prenesite ju performansom kojeg ćete dokumentirati fotografijom.</i>	Učenici čitaju, razmišljaju i zapisuju poruku koju će prenijeti performansom kojeg će dokumentirati.	- individualni rad		
<u>3. PONAVLJANJE</u> 2 min	<i>Ponovite svojim riječima kako glasi likovni zadatak.</i>	Učenici svojim riječima objašnjavaju likovni zadatak.			
<u>4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA</u> 65 min.	Na prezentaciji se pojavljuje likovni zadatak.	Učenici rade na realizaciji današnjeg zadatka. Učenici dovršavaju svoje radove.	- Individualni rad	- praktičan rad - kombiniranje - građenje	
<u>5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA</u> 10 min 5.1. Priprema	Slijedi analiza i vrednovanje radova.				
5.2. Ponavljanje	Na prezentaciji se nalazi sljedeće: <i>Prisjetite se i ponovite što je bio današnji likovni zadatak!</i>	Učenici svojim riječima ponavljaju i objašnjavaju likovni zadatak.			

5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	Analiza se provodi ljestvicom pitanja koje će učenici samostalno riješiti. Radni listić ljestvice glasi: <i>Označite plus u rubrike za odgovarajući odgovor (slažem se, niti se slažem niti se ne slažem, ne slažem se).</i> <i>Bilo mi je teško prenijeti poruku performansom.</i> <i>Mislim da moja fotografija jasno tumači poruku koju nosi.</i> <i>Dobro sam se osjećao/osjećala tijekom rješavanja likovnog zadatka.</i> <i>Zadovoljan/zadovoljna sam svojim radom.</i> Na kraju će učenici riješiti ljestvicu procjene za trud. Zadatak glasi: <i>Zaokruži razinu uloženog truda: 1, 2, 3, 4, 5.</i>	Učenici označavaju u radni listić ljestvice odgovore koje smatraju primjerenim s obzirom na svoj rad. Učenici vrednuju svoj rad s obzirom na uloženi trud i originalnu ideju koju ima. Učenici rješavaju ljestvicu procjene za trud i zaokružuju odgovarajuću razinu uloženog truda.	- rad u skupini		
--	---	---	------------------------	--	--

IV. PLAN PLOČE

Naziv N Teme Ključni pojmovi: prostor, volumen, performance
--